

אוניברסיטת תל-אביב
הפקולטה למדעי הרוח ע"ש לסטר וסאלי אנטין
תכנית הלימודים הכלליים והבין-תחומיים

עבודת סמינריון בנושא
התינוק והמטופל: קוגניציה ורגש בתיאוריות פסיכואנליטיות
בהנחיית ד"ר ענר גוברין

Growing Up Hidden

גדילה בהחבא: הומוסקסואליות בראי הפסיכואנליזה

בתמונה: הפגנת חרדים במהלך מצעד גאווה. ירושלים, 2005.

©(2005) כל הזכויות שמורות למאור ברזני.
אין להעתיק או לעשות כל שימוש במסמך זה
או בחלקו.
ניתן להפיץ את המסמך באופן חופשי כפי
שהוא ובאופן מלא בלבד.
maorb@yahoo.com

נכתב ע"י: מאור ברזני

אוקטובר 2005

תוכן עניינים

2.....	הקדמה
5.....	מבוא.....
6.....	פרק א' – פרויד והומוסקסואליות.....
13.....	פרק ב' - הנרטיב של הפסיכואנליזה להומוסקסואליות לאחר פרויד.....
18.....	פרק ג' - טיפולי המרה להומואים.....
24.....	טיפול המרה בימינו.....
27.....	פרק ד' – "גדילה בהחבא" והמודל הטיפולי העולה ממנה.....
35.....	גישתו של גרין לגדילה בהחבא.....
38.....	סיכום.....
40.....	ביבליוגרפיה.....

הערה כללית: טקסט זה עוסק בתפישות פסיכואנליטיות את ההומוסקסואליות הגברית. אמנם חלק מן המסקנות שיובאו בהמשך יכולות אולי להיות נכונות ומוחלות בחלק מהמקרים גם לגבי לסביות והחוויה הלסבית, בעיקר בחלקים הדנים בתפישות חברתיות ופוליטיות של הנטיה החד מינית, אך מכיוון שאין אני דן בכך ומכיוון שבחרתי להתמקד בדיון זה בהומוסקסואליות גברית בלבד, השתמשתי בטקסט באופן כמעט גורף במילה הומואים/הומוסקסואלים. מאחר והעיסוק המרכזי בטקסט הוא בנטיה המינית ולא בזהויות מגדריות, נעדרת התייחסות לטרנסג'נדרים, שכן תיאוריות טרנסג'נדריות יצריכו דיון נפרד, שלם ומקיף. כמו כן, אין השימוש במונחים מסוימים בעבודה זו משום התעלמות ממגוון מונחים וזהויות אחרים, או משום שלילת הקשרים תרבותיים הנלווים אליהם.

הקדמה

*"עושה מעשה הסדום היה מי שמעד ושב וחטא, ההומוסקסואל הוא עתה זן בפני עצמו."*¹

משחר ימיה, נתנה הפסיכואנליזה את דעתה בעניין ההומוסקסואליות. הניסיון להבין את ההומוסקסואליות - על מקורותיה והשלכותיה - לא החל כמובן עם הפסיכואנליזה, וקדמו לו תיאוריות סקסולוגיות שונות על ההומוסקסואליות, שרווחו במהלך המאה ה-19. אחת מהן היתה תיאורית האינברסיה, שהסבירה משיכה חד מינית כסימפטום של היפוך מגדרי, שנתפש כבא לידי ביטוי בהתנהגות, בתכונות אופי, במושא לתשוקה מינית ובמאפיינים גופניים. האינברסיה נחשבה לבעלת מקור ביולוגי ואת האינברט (invert) ראו כאישה עם נפש של גבר או גבר עם נפש של אישה. המושג אינברסיה שימש בתקופה זו לתאור ההומוסקסואליות והדבר נתפש כסטיה וכמחלה שיש לרפא. השיח שרווח על המיניות כונן את ההומוסקסואלית כזהות מובחנת, כשהפרקטיקה המינית עצמה היא תוצר שלה, דבר שהיווה היפוך של דרך המחשבה שרווחה עד אז. הדרך היחידה שנתפשה במסגרת שיח זה לחיות חיים מאושרים וטובים היתה לשנות את המיניות להטרוסקסואלית.

יש לזכור שפרקטיקות חד מיניות התקיימו כבר מאז שחר ההיסטוריה וניתן למצוא אזכורים רבים להומוסקסואליות וליחסים בין גברים. למרות זאת, יש לשים לב כי הומוארוטיקה ופרקטיקות מיניות חד מיניות מתקופות קדומות אינן בהכרח דומות לאופן בו אנו מבינים הומוסקסואליות כיום. אמנם נכון הוא הדבר שכבר במאה ה-4 לפנה"ס הילל אפלטון בדיאלוג *המשתה* יחסים בין גברים וראה בהם יחסים אידיאליים. אולם, חשוב לזכור כי ההתייחסות האפלטונית ליחסים בין גברים לא נבעה מראיית יחסים אלו כנובעים מתוך זהות קודמת ואף לא מתוך נטיה מינית, אלא מתוך התבוננות פילוסופית שקיפלה בתוכה היררכיה מעמדית חברתית-תרבותית, השמה את הנשים, הנערים והעבדים בתחתית הסולם החברתי. בתור שכאלה,

¹ פוקו (1996), עמ' 34.

לאזרחים הגברים יש את האפשרות לקיים עימם פרקטיקות מיניות. העבדים והנערים היו תמיד בתפקיד הנחדר, זאת גם כסימבול למעמד חברתי נחות יותר. אני מציין זאת על מנת לרמז כי גילויים היסטוריים של פרקטיקות חד מיניות אינם ניתנים לרדוקציה פשטנית לאופנים בהם מובנת הומוסקסואליות כיום. אין זה המקום לדון במופעים של פרקטיקות מיניות חד מיניות לאורך דפי ההיסטוריה, אולם ניתן לומר כי דבר אחד קושר ומחבר ביניהן – היו אלו בגדר פרקטיקות בלבד, שלא הגדירו או כוננו זהות ותפישת אדם כוללת וגם לא נתפשו כנטיה מינית חריגה בנוף החברתי-תרבותי.

בספרו "תולדות המיניות, הרצון לדעת" טוען ההיסטוריון והפילוסוף מישל פוקו כי השיח על המיניות והסטיות המיניות במאה ה-19 הפך את ההומוסקסואליות מפעולה מינית גרידא, האסורה על פי החוק או הדת לסוג של אדם, לאישיות, לזן. בתור שכזה יש לו, להומוסקסואל, סוג של עבר, אופי וצורת חיים. כותב פוקו – "דבר מהווייתו הכוללת לא נמלט ממיניותו. היא נוכחת בכל ישותו, נחבאת בכל פרט בהתנהגותו, משום שהיא העקרון הערמומי והפעיל תמיד שלה; היא חרוטה ללא בושה על פרצופו ועל גופו משום שהיא סוד אשר תמיד מסגיר את עצמו. מיניותו של ההומוסקסואל שקולה למהותו, לאו דווקא כחטא שהוא מבצע דרך קבע אלא כטבעו הייחודי"². זן ההומוסקסואל, כפי שטוען פוקו, הפך לזן סוטה. הומוסקסואליות הפכה למסמן של זהות ולא עוד לפרקטיקה או נטייה מינית בלבד. במסגרת הזו הפרקטיקה הופכת להיות תוצר הנובע מזהות זו, שמוגדרת מראש כפתולוגית ולכן יש להפטר ממנה בכל דרך אפשרית. כתאריך לידת "ההומוסקסואל המודרני" גם כקטגוריה פסיכיאטרית המציינת סטייה מציין פוקו באופן סימבולי את שנת 1870, בה הופיע אחד המאמרים המכוננים על "התחושות המיניות המנוגדות"³. אסור לשכוח גם כי הומואים ולסביות הם קבוצת מיעוט הסובלת מדיכוי ומאפליה בזכויות. אין זו קבוצה אתנית או מעמדית למשל, אך הדיכוי במקרה זה מבוסס על נטיה מינית או זהות מגדרית בלבד ובשמה הוא מתקיים. שלילת האפשרות לבחור את מי לאהוב ובאיזה אופן הוא זה המסמן את קבוצת המיעוט ודיכוייה ואת מאבקה לחופש ולשוויון זכויות חברתי. לכן, הומוסקסואליות אינה יכולה להחשב רק כנטיה מינית, כפי שאולי היינו מעדיפים לחשוב עליה, אלא גם מקור לשנאה ויוקדת ואפליה, כל אלו המבוססים על דעות קדומות וסטראוטיפים, שנועדו לעשות דמוניזציה של "ההומוסקסואל". היינו, הומוסקסואליות אינה רק נטיה או העדפה מינית אלא היא גם בעלת השלכות חברתיות תרבותיות רבות, שלא ניתן להתעלם מהן כאשר אנו באים

---

² ש.ם.
³ ש.ם.

לדון בהומוסקסואליות מכל זווית שהיא. מרבית ההתנגדות להומוסקסואליות כיום באה למעשה מחוגים שמרניים ודתיים, אך לא רק.

אמנם טקסט זה יעסוק בעיקר בפן הפסיכולוגי, אך גם מבחינה פסיכולוגית, שאלת ההומוסקסואליות אינה יכולה להיות מנותקת לא מהשאלה החברתית ולא מהשאלה הפוליטית. הן הסטיגמות החברתיות על הומוסקסואליות לאורך המאה ה-20 והן הדה-לגיטימציה הפוליטית הכבדה של הומוסקסואליות כמו הוצאה אל מחוץ לחוק, רדיפה, עונשי מאסר, סירוס, כליאה בבתי משוגעים ולעתים אף כריתת אונה – כל אלו אין כל ספק שהביאו לידי כך שאותם אינדיבידואלים שמצאו עצמם הומואים הושפעו עמוקות גם מבחינה פסיכולוגית אישית ממצב כזה והפנימו את ההומופוביה, האיסור, השיגעון והסטיה לתוכם, כך שתפשו אף את עצמם ככאלה. הומואים ולסביות היו בעצם לקורבנות של קטגוריה אבחונית, בה השתמשו נגדם למטרות דיכוי. במצב כזה, אין כל מניעה להניח כי אם מלכתחילה הומוסקסואליות לא היתה זוכה ליחס מחפיר ומשפיל שכזה מצד החברה ומוסדותיה, היו הומואים רבים חיים את חייהם ביתר שלמות ובריאות נפשית ללא כל צורך בטיפול. גם בתיאוריה הפסיכואנליטית הקפידו לציין את ההומוסקסואליות בסוגים שונים של פסיכופתולוגיה. החל מנוירוזות ועד להפרעות אישיות קשות. אין כל ספק כי גם המערך התיאורטי הזה, שתאם את היחס החברתי המשפיל ואת החקיקה הרודפנית והפוגענית, השפיע על הומואים שתפסו עצמם כחריגים, שונים, סוטים וחולים ולא תרם לבריאותם הנפשית.

בהכללה גסה, מגדירה הפסיכואנליזה את הבגרות והבריאות הנפשית על ידי אידיאליזציה של מספר תכונות פסיכולוגיות והתנהגותיות ושל השקפות קליניות מסוימות ועל ידי דמוניזציה של קטגוריות אישיות מסוימות אחרות (למשל לא-הטרסקסואלים) ודפוסים מסוימים של פרקטיקות. במהלך רובה של המאה ה-20 הוגדרה ההומוסקסואליות כפתולוגיה ולרוב נתפשה כהתפתחות מעוותת, לא תקינה, או לחילופין נסיגה לשלבי התפתחות מוקדמים. באופן הזה, עבור הומואים ולסביות רבים מייצגת הפסיכואנליזה נסיון נוסף לכפות עליהם "ריפוי" ושינוי של נטייתם המינית. אין אנו זקוקים אלא להזכר בכל אותם "טיפולים" ברוטלים שניתנו להומואים ע"י הפסיכיאטריה במהלך המאה ה-20, ביניהם טיפולי החשמל, הסירוס, כריתת האונה או אשפוזים כפויים וממושכים, כדי להבין עד כמה עוין היה יחסה של הרפואה השמרנית והפסיכיאטריה להומוסקסואליות.

הפסיכואנליזה עצמה התפתחה במהלך המאה ה-20 ומודלים שונים של התפתחות פסיכוסקסואלית הציעו היפותזות שונות לגבי מקורה של ההומוסקסואליות ולגבי צורת ואופי

הפתולוגיה שהיא מהווה (והיא נתפשה, כמובן, תמיד כסוג של פתולוגיה). בהתאם למודלים אלו נגזרו המודלים לפיהם יש לטפל בהומואים. אך למעשה הפתולוגיזציה של ההומוסקסואליות נבעה מתוך מחשבה כי מתקיימת הזהות "הטרנסקסואליות = נורמליות" וכל מה שאינו כזה אינו נורמלי. באופן כללי הרי ניתן לומר כי כל מחשבה על "מהו הנורמלי" עוסקת תמיד בשאלות של מהו לא נורמלי, ועל ידי סימון גבולות הלא נורמלי מוגדרים לרוב הגבולות הנורמלים. יש לזכור גם כי במקרים רבים ישנו בלבול גם בין מה שהוא "נורמלי" לבין מה שהוא "נורמטיבי".

מבוא

בטקסט שלפנינו אבקש לבחון את תפישתה של הפסיכואנליזה את ההומוסקסואליות. למן האופנים והסיבות שבעטיין מתפתחת לדידה ההומוסקסואליות, דרך אופני הפתולוגיזציה של ההומוסקסואליות ע"י תיאורטיקנים פסיכואנליטיים ואופני הטיפול שהם המשיגו על מנת "לרפא" מפתולוגיה לכאורה זו. ארצה לבחון גם כיצד משתלבת התיאוריה הפסיכואנליטית על ההומוסקסואליות בתוך הקשר חברתי ופוליטי רחב יותר.

בפרק הראשון אסקור את גישתו של פרויד להומוסקסואליות הן בתיאוריה שלו והן בהתבטאויות שונות שלו בעניין. בפרק השני אעבור לעסוק בתיאוריות פסיכואנליטיות אמריקאיות של ממשיכי פרויד ואדון בהיפוך שהם ביצעו לתפישת ההומוסקסואליות כפי שהציע פרויד. כמו כן אקשור את הדברים עם הקונטקסט הפוליטי והחברתי של אותה התקופה. הפרק השלישי יבחן את טיפולי ההמרה, אותם טיפולים שהומלצו להומואים על מנת לשנות את נטייתם המינית להטרנסקסואליות. עוד אבדוק בפרק זה את טיפולי ההמרה כפי שהם נהוגים גם בימינו אנו. הפרק הרביעי והאחרון יעסוק במודל של "גדילה בהחבא", דרכו ארצה להראות כי החבאתה והסתרתה של ההומוסקסואליות והתבגרות בחוויה של "החבא" יכולות לשמש קרקע לפסיכופתולוגיות שונות, שייתכנו בחיים הבוגרים בהמשך. במהלך פרק זה יוצגו גם מספר תיאורי מקרה ודוגמאות לאופני הגדילה בהחבא.

פרק א' פרויד והומוסקסואליות

בבואנו לסקור את יחסה של הפסיכואנליזה להומוסקסואליות ולדון בה, יהיה זה נכון להתחיל את הדיון עם פרויד. למעשה, רעיונותיו של פרויד וטיעונו לגבי ההומוסקסואליות מהווים את הרעיונות הראשוניים של הפסיכואנליזה על הומוסקסואליות. יהיה זה קשה אמנם להצהיר באופן חד משמעי מה "באמת" טען פרויד על הומוסקסואליות, שכן לעתים ניתן למצוא בטיעונו התייחסויות הנראות סותרות לכאורה ולכן, לא יהיה זה פלא אם נמצא כי נעשו שימושים שונים בטענותיו של פרויד משני עברי המתרס, הן מצד אלו המנסים להראות כי פרויד טען שהומוסקסואליות אינה סטייה והן מצד אלו המנסים בכל מחיר לשכנע בטיעוניהם כי הומוסקסואליות הינה פתולוגיה קשה ולבסס טיעונים אלו על מחשבתו של פרויד. חשוב לזכור, כי פרויד עצמו שינה ושכלל את עמדותיו ותפישותיו במרוצת השנים וכן כי הוא התעניין במגוון החוויות המיניות והרגשיות של המין האנושי, ואין לבלבל בין מגוון לבין ליקוי או הפרעה נפשית. למרות שלא הקדיש עבודה מרכזית גדולה לנושא ההומוסקסואליות לבדו, כתב ותרם פרויד רבות לנושא ההומוסקסואליות, בייחוד בחיבורו המקיף באשר להתפתחות הפסיכוסקסואלית של האדם, *שלוש מסות על המיניות* (להלן: *שלוש מסות*), אך גם במקומות רבים אחרים. הסתירות הרבות בכתביו של פרויד ביחס להומוסקסואליות – וכן בהתחשב בקונטקסט החברתי תרבותי של התקופה בה הוא חי וכתב – מאפשרות לקורא היום את פרויד להציגו הן כבעל גישה אנטי הומוסקסואלית והן לחילופין כ"פרו הומוסקסואליות". הדבר תלוי, כפי הנראה, בקורא ובמה שהוא מבקש למצוא וכן בציטוטים סלקטיביים מתוך כתביו. ההומוסקסואליות, כפי שכבר טענתי בהקדמה, אינה רק נטייה מינית או שאלה פסיכולוגית במהותה, אלא היא גם שאלה חברתית פוליטית ובעלת שורשים היסטוריים וחברתיים תרבותיים. יתכן כי במקרה זה אף נגזרת הפסיכולוגיה מההקשרים החברתיים הרחבים יותר.

על אף יחסו הדואלי להומוסקסואליות, אין ספק כי יחסית לזמנו היה פרויד טולרנטי כלפי ההומוסקסואליות בכלל וכלפי הומואים בפרט. פרויד תפס את ההומוסקסואליות כווריאציה של המיניות, אחת מיני רבות, ולדידו אין היא אמנם יתרון, אך גם לא חסרון ואין לראות בה מחלה או לשלול אנשים רק מאחר והם הומואים, כפי שעשו אחרים בתקופתו. פרויד גרס כי אין צורך לעשות אנליזה להומו רק משום שהוא הומו או לרדוף הומוסקסואליות כפשע. בהקשר זה ראוי לציין את התבטאותו הפומבית של פרויד בכתבה שפורסמה בשנת 1903 בעיתון הוינאי "Die Zeit" בעניין העמדתו לדין של גבר וינאי ידוע, אשר נשפט על קיום יחסי מין הומוסקסואליים. פרויד

צוטט בכתבה זו ואמר: "אני גורס שההומוסקסואל אינו צריך להשפט על ידי רשויות החוק. אני אף משוכנע שאין להתייחס להומוסקסואלים כאל אנשים חולים"⁴. פרויד גם סבר כי אין סיבה של ממש למנוע מהומואים לשמש כפסיכואנליטיקאים, עמדה לה התנגדו רוב עמיתיו של פרויד בתקופתו. כאשר עלה נושא זה ב-1920, כשרופא שהיה הומו "מוצהר" הגיש בקשת הצטרפות לאגודה הפסיכואנליטית ההולנדית צוטט פרויד במכתבו לארנסט ג'ונס (שלימים גם כתב את הביוגרפיה הרשמית של פרויד) כך: "איננו יכולים לדחות אנשים אלה ללא סיבות מספקות נוספות, כשם שאיננו יכולים להסכים עם רדיפתם על ידי רשויות החוק. אנו חשים כי החלטה במקרים אלה תלויה בבחינה מדוקדקת של התכונות האחרות של המועמד"⁵.

במקרה אחר, בשנת 1930, חתם פרויד על עצומה הקוראת לדה-קרימינליזציה של פרקטיקות הומוסקסואליות בגרמניה (סעיף 175 בחוק העונשין הגרמני, שהתקבל בשנת 1871, הוציא את ההומוסקסואליות מחוץ לחוק. בגינו של סעיף זה גם רדפו הנאצים הומואים במהלך מלח"ע ה-2). ככלל, סירב פרויד לקבל הומואים שהופנו אליו לטיפול פסיכואנליטי רק בשל עובדה זו. הוא הסכים לקבלם רק אם סבר שהיו בעלי נורוזות באופן מובהק, שאם לא כן, טען פרויד, אין בעצם במה לטפל⁶.

אולי התבטאותו המפורסמת ביותר של פרויד בהתייחסו להומואים היא באותו מכתב שכתב בשנת 1935, ושפורסם כ-16 שנה מאוחר יותר, בתגובה למכתב שכתבה לו אם אמריקאית, ושביקשה את עזרתו בעניין בנה ההומו. בתשובתו כתב לה פרויד: "אני מבין ממכתבך שבנך הוא הומוסקסואל. שמתי לב לכך שאינך מציינת את המילה הזו במידע שמסרת עליו. האם יותר לי לשאול מדוע נמנעת מכך? הומוסקסואליות לבטח אינה יתרון, אך אין להתבייש בה, אין זו מידה רעה או השפלה ולא ניתן לסווג אותה כמחלה; אנו סבורים שהיא וריאציה של תפקוד מיני שנוצרה כתוצאה מעכבה בהתפתחות המינית... רדיפת הומוסקסואליות כפשע היא אי צדק גדול ואף אכזריות... כשאת שואלת אם אוכל לסייע, את מתכוונת, אני מניח, לשאלה האם אני יכול לבטל הומוסקסואליות ולגרום לכך שהטרוסקסואליות נורמלית תתפוס את מקומה. באופן כללי, תשובתי היא שאיננו יכולים להבטיח זאת. בכמה מקרים הצלחנו לפתח ניצנים רדומים של נטיות הטרוסקסואליות הקיימים בכל הומוסקסואל, אך במרבית המקרים זה לא אפשרי.... לא ניתן לחזות את תוצאות הטיפול. אנליזה יכולה לסייע לבנך במובן אחר. במידה שהוא אינו מאושר,

⁴ אבולוב (1995), עמ' 66.

⁵ שם.

⁶ שם.

ניירוטי, גדוש קונפליקטים, בעל עכבות בחייו החברתיים, אנליזה יכולה להביא אותו להרמוניה, שלוות נפש ותפקוד מלא, בין אם הוא נותר הומוסקסואל ובין אם לא...⁷.

יחסו זה של פרויד נבע, בין השאר, מתפישתו כי אין להתייחס לאנשים, שהתנהגויותיהם נובעות מסוג של "מערך נפשי" שאינו בשליטתם כאל פושעים, וכן שדרך של רדיפה, קרימינליזציה ועלבון חברתי אינם רצויים לצרכים תראפויטיים⁸. ממקרים אלו אפשר גם ללמוד כי היחס להומוסקסואליות חרג, ולא במעט, מתחומים של פסיכואנליזה פרופר וכי שאלת היחס כלפי הומואים מעורבת לחלוטין, כפי שכבר טענתי קודם, גם ובעיקר בשדה החברתי-תרבותי-פוליטי, כאשר שדות אלו יכולים להיות זרזים או "חומרי גלם" לבעיות פסיכולוגיות שונות אשר הפסיכואנליזה עשויה להטיל בהומוסקסואליות עצמה ולגזור מכך על אפיונים הנפשי של הומואים, ומתוך כך ולהציע תפישות פסיכופתולוגיה וטיפול.

במחצית השנייה של המאה ה-19 רווחה תיאוריה סקסולוגית על האינברסיה, שהסבירה משיכה חד מינית כסימפטום של היפוך מגדרי, שנתפש כבא לידי ביטוי בהתנהגות, בתכונות אופי, במושא לתשוקה מינית ובמאפיינים גופניים. האינברסיה נחשבה לבעלת מקור ביולוגי ואת האינברט (invert) ראו כאישה עם נפש של גבר, או כגבר עם נפש של אישה. במאמציו להסביר את תופעת האינברסיה מצא עצמו פרויד בניגוד חד לאותם מדענים בני תקופתו שטענו כי הומוסקסואליות היא קריטריון בוחן להתנוונות מוסרית ותפקודית. בשלוש המסות טוען פרויד, שאבחנה כזו יכולה להיות מוצדקת רק במידה והומואים מראים באופן טיפוסי מספר של סטיות חמורות מההתנהגות הנורמלית ואם יכולת ההשרדות שלהם ותפקודם המספק נפגם באופן מהותי. אולם פרויד מצא שאין זה המצב ולא נראה לו סביר להחיל את ההגדרה הזו של "ניוון" לאינברטים⁹.

הקושי להבין את פרויד נובע בעצם ממספר תיאוריות שונות שלו העוסקות בהומוסקסואליות. כאשר פרויד דן בהומוסקסואליות הוא בעצם מוסיף ממדים נוספים לתיאוריות שונות כמו זו של הליבידו והביסקסואליות המולדת (בשלוש המסות), של הנרקסיזם, של מנגנוני השלכה פארנואידים או עיכובים בצליחת תסביך אדיפוס. כל אחת מהתיאוריות הללו עוסקת בנושאים מטא-פסיכולוגים שונים, שלעתים יש ביניהם גם סתירות, וכשכל אחת מהן משתמשת למעשה בדמות היפותטית וצרה של "ההומוסקסואל", כדי להדגיש נקודות תיאורטיות שונות¹⁰.

⁷ שם, עמ' 65.

⁸ Drescher (2001).

⁹ פרויד (2002), עמ' 22-23.

¹⁰ Drescher (2001).

בשנת 1905 פרסם פרויד את המהדורה הראשונה של שלוש המסות¹¹. בטקסט זה מתייחס פרויד בצורה רחבה ומקיפה להתפתחות הפסיכוסקסואלית של האדם ועוסק בהרחבה גם בעניין ההומוסקסואליות. כמובן, שבמסגרת זו אין בכוונתי לדון בתפישתו הכוללת של פרויד בעניין התפתחותו הפסיכוסקסואלית של האדם, כפי שזו עולה מתוך שלוש המסות ואף לא לתת תיאור מקיף של יחסו של פרויד להומוסקסואליות. ברצוני להביא מספר דגשים בהתייחסותו של פרויד לנושא, אשר יהיו רלוונטיים לדיון כאן.

בבסיסן של שלוש המסות מניח פרויד לגבי המיניות את הביסקסואליות הקונסטרוקטיבית, היינו, דו מיניות מולדת עקרונית, שמשמעותה אינה משיכה בפועל לשני המינים כפי שאנו מבינים ביסקסואליות כיום, אלא כי אם היכולת העקרונית להמשך לשני המינים, כאשר מיניותו של האדם הבוגר ומושא המשיכה המיני נובעים כתוצאה מאופני ההתפתחות והמעבר בין שלבי ההתפתחות הפסיכוסקסואליים. כל תינוק שנולד יכול באופן עקרוני, כך פרויד, לגדול להיות הן הטרוסקסואל והן הומוסקסואל, היינו האדם אינו נולד הומו אך גם לא נולד הטרו, אלא הוא נעשה כזה. עבור פרויד, כמו גם למרבית חוקרי המיניות האנושית בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20, לא היה ספק כי ההטרוסקסואליות מייצגת את סיומה הנורמלי והרצוי של ההתפתחות הפסיכוסקסואלית ולכן אין פלא כי הומוסקסואליות נתפשה כסוג של עיכוב בדרך אל היעד ההטרוסקסואלי הנכסף. בעניין זה חשוב לציין כי פרויד טען שההטרוסקסואליות המוחלטת עצמה, דורשת גם היא הסבר ואינה מובנת מאליה – *"הפסיכואנליזה סבורה, שאפילו העניין המיני הבלבדי של הגבר באישה הינו בעיה שטעונה הסבר, ואינה דבר מובן מאליי שיש ליחסו למשיכה בעלת אופי כימי כביכול"*¹². טענה זו של פרויד מחזקת לטעמי את העובדה כי הפתולוגיזציה של ההומוסקסואליות והנורמליזציה של ההטרוסקסואליות מעידות על הטיה חברתית נורמטיבית ואף פוליטית ביחס להטרוסקסואליות, לעומת ההוקעה של ההומוסקסואליות, שכן את ההטרוסקסואליות כשלעצמה לא ממהר כמעט אף אנליטיקאי להסביר ולחקור או אף חושב שיש צורך ממשי בכך.

באופן גס, ניתן לומר כי פרויד מגדיר את שלבי הגדילה וההתפתחות הפסיכוסקסואלית כ"התגברות" על פרוורסיות מולדות, אשר כולן נוכחות למעשה בתצורות מסוימות ובשלבם מסוימים של ההתפתחות. פרויד טוען כי אנו נולדים עם שלל רחב של פרוורסיות שונות, עליהן אנו מתגברים במהלך שלבי ההתפתחות השונים. הבגרות המינית, על פי מודל זה, היא ההתגברות על

¹¹ פרויד עדכן את שלוש המסות ופרסם בהמשך גם מהדורות נוספות שלה. מהדורה שניה הופיעה בשנת 1909, מהדורה שלישית הופיעה בשנת 1914 ומהדורה רביעית הופיעה בשנת 1920.
¹² פרויד (2002), עמ' 27, בתוך הערה 12 (ההערה נוספה בשנת 1910).

כל אותן פרוורסיות, כאשר יתכנו לעתים קבעון והתקעות באחד או ביותר משלבי ההתפתחות או לחילופין נסיגה לשלבי התפתחות מוקדמים יותר, מה שיכול להוות המקור לפרוורסיות שונות באישיות ובהתנהגות.

בנקודה זו ראוי לציין, כי פרויד השתמש במושג "פרוורסיה" באופן מעודן, שנועד להיות בעל משמעות ניטרלית יותר ונטולת קונוטציה למוטיב ערכי שלילי מאשר המינוח "degeneracy", שהיה מקובל בתקופתו. למעשה, ניתן לומר כי עבור פרויד "פרוורסיה" היא דרך חדשה ויותר ניטרלית להתייחס למגוון של פעילויות מיניות שונות. פרויד מגדיר מהי המטרה הנורמלית ורוצה לבדוק את המגוון של כל הפעילויות המיניות האחרות הקיימות¹³.

את הפרוורסיות מגדיר פרויד כך "א) הרחבות אנטומיות אל מעבר לאיברי הגוף המיועדים לאיחוד המיני. ב) השתהויות בפעילויות המקדימות בדרך אל האובייקט המיני; פעילויות שבאורח נורמלי אמורות להיות מבוצעות במהירות בדרך אל המטרה המינית הסופית"¹⁴. המטרה המינית הנורמלית והסופית, מציין פרויד כמה שורות קודם לכן, היא "איחוד איברי המין באקט הידוע כהזדווגות"¹⁵. היינו, החדירה ההטרוסקסואלית היא השאיפה הסופית הנורמלית של האקט המיני וכל הרחבה שהיא מעבר לכך מוגדרת כסוג של פרוורסיה.

יש גם לזכור כי בעולם המונחים בו חי פרויד לא היו קיימים מונחים כמו תפקידי מגדר או זהות מגדרית, מה שהביא לכך שהוא לא עשה הפרדה או אבחנה בין התשוקה לבין תפקידי מגדר אחרים ולכן גם הציע אבחנות, כמו למשל "הומו-נשי-פסיבי", שלא היו תמיד מבוססות על עובדות והוכחו בהמשך גם כלא נכונות¹⁶. חשוב לציין גם כי פרויד מבדיל כבר בפתח שלוש המסות בין "אובייקט מיני", שהוא למי שאליו נמשכים, לבין "המטרה המינית", שהיא הפעולה, שאלה מכוון הדחף המיני. פרויד מזכיר בשלוש המסות מספר פעמים כי הוא שואף להקטנת הקשר בין שני אלו.

מהתיאוריה של פרויד על ההתפתחות הפסיכוסקסואלית כפי שעולה בשלוש המסות אפשר ללמוד כי פרויד רואה את ההומוסקסואליות כעיקוב בהתפתחות בשלב האדיפלי או כרגרסיה לשלב התפתחותי קודם בשל טראומות שונות. טיפול בהומוסקסואליות, לפי גישה כזאת, יכול להידמות לעזרה למטופל לגדול ולצלוח את שלבי ההתפתחות בהם נתקע או אליהן נסוג.

¹³ Green (2003), p.178

¹⁴ פרויד (2002), עמ' 31.

¹⁵ שם.

¹⁶ Friedman & Downey (1998), p. 250.

שלא כמו אחרים, שתפשו את ההומוסקסואליות כדבר הנבדל מהמיניות הנורמלית, פרויד אבחן אותה כתכונה טבעית של הקיום הפסיכוסקסואלי האנושי, רכיב הקיים באופן בלתי נפרד מהליבידו, הוא הדחף המיני המניע גברים ונשים. לטענת פרויד, לא רק שכולם הם ברי היכולת לבחירת אובייקט מאותו המין, אלא כולם גם עשו זאת בשלבי ההתפתחות הנורמליים שלהם. זהו חלק נורמלי בהתפתחות בדרך אל עבר ההטרוסקסואליות. כך פרויד: "מחקרה של הפסיכואנליזה בנוגע לריגושים מיניים השונים מאלה המוכרזים בגלוי, מוביל אותה לידיעה שכל בני האדם מסוגלים לבחור אובייקט מאותו המין, והם עושים זאת באופן לא-מודע... אדרבה, הפסיכואנליזה רואה באי-התלות של בחירת האובייקט במין האובייקט מצב ראשוני שממנו מתפתחים הן האופי הנורמלי והן האופי האינברטי, תוך צמצום לכיוון האחד או השני"¹⁷

[ההדגשה היא שלי ואינה מופיעה במקור]. פרויד טוען כי המשיכה המינית עצמה אינה פתולוגית ובחירת אובייקט כזו בשלבים שונים של ההתפתחות היא תקינה. הפתולוגיה מתעוררת כאשר ישנה נסיגה לשלבים מוקדמים אלו או לחילופין היתקעות בשלב ההתפתחות האדיפלי כשבחירת האובייקט מאותו המין נשארת כזו גם בבגרות. למעשה, ניתן לומר כי כנראה רק בשלב הזה אפשר בכלל לדבר על "הומוסקסואליות" כעל סוג של מבנה פסיכולוגי ובחירת אובייקט קבועה מאותו המין. לפני כן, במהלך שלבי ההתפתחות אין זו הומוסקסואליות אלא שלבים בהתפתחות עצמה, שאמורים למעשה לחלוף עם הזמן. נשאלת השאלה מה שונה בבחירת אובייקט מאותו המין בשלבי ההתפתחות לבין בחירה שכזו לאחר סיום שלבי ההתפתחות? כאן נכנס לתמונה גם יחסה של החברה והתפישה כי הומוסקסואליות היא עניין שיש להסבירו מבחינה אטיולוגית ופסיכולוגית, כדי שאפשר יהיה לסמנו כסטיה ולהוקיעו ככזה. לשם כך יש כמובן לבנות מודל בו ההטרוסקסואליות כשלעצמה היא התגלמות ההתפתחות המינית הרצויה והנורמלית ולעומתה ההומוסקסואליות איננה כזו, וכן לגייס לטובת כך טיעונים מטיעונים שונים, רובם אינם פסיכולוגים דווקא, אלא למשל טיעונים סטטיסטיים (ראיית השכיח כנורמלי), טיעונים על עקרות עקרונית (יחסי מין הומוסקסואלים אינם בעלי אפשרות לרבייה, הנתפשת כהתגלמות של "טבעיות" ו"נורמליות") וטיעונים אחרים. אין ספק כי פרויד הושפע מנורמות תרבותיות של תקופתו, כאלו שראו את מטרת המיניות לצורכי רבייה¹⁸.

ואכן, במרכזה של התאוריה הפרוידיאנית ושלבי ההתפתחות הפסיכוסקסואלית של האדם עומד הנרטיב ההטרוסקסואלי-נורוטי-פוסט אדיפלי בתור המטרה אליה יש לשאוף, ושהיא המייצגת

¹⁷ פרויד (2002), עמ' 27, בתוך הערה 12 (ההערה נוספה בשנת 1910).
¹⁸ Green (2003), p.179

את הנורמלי. פרויד האמין, שתסביך האדיפוס הינו ביולוגי-אוניברסלי והפך אותו לפריזמת מבט מכוננת ובלעדית לתהליכי ההתפתחות הפסיכוסקסואליים, שממנו נובעות כל תפישת המיניות הנורמלית והפרוורטית. "כשלוך" לצלוח את תסביך אדיפוס, הוביל, לדידו של פרויד, לפסיכופתולוגיה. אם כן, אם נרצה לדון בהומוסקסואליות יש להסתכל על ההומוסקסואל הבוגר, לאחר שלבי ההתפתחות הפסיכולוגיים ואילו כשנסתכל על שלבי ההתפתחות נוכל לדבר אולי על משיכה הומוארוטית, על דחפים הומוסקסואלים אולם לא על נטיה/העדפת/זרות מינית הומוסקסואלית¹⁹.

פרויד גם השכיל להבין כי תחושות של גועל, למשל, יכולות לתייג פעולה מסוימת או שימוש מיני באיברים מסוימים כפרוורטי. אך יחד עם זאת הוא גם השכיל להבין כי צמצום המטרה המינית לגניטליה ההטרוסקסואלית בלבד טמון במוסכמות וקונוונציות חברתיות. כך למשל אומר פרויד על השימוש בפה ובלשוך – "השימוש בפה כבאיבר מין נחשב לפרוורסיה, אם השפתיים (או הלשוך) של האחד מובאות לידי מגע עם איברי המין של השני...מי שסולד מן המנהגים ורואה בהם פרוורסיות, נכנע לרגש ברור של גועל, ששומר עליו מפני קבלת מטרה מינית כזאת. אלא שגבולות גועל זה הינם, לעתים קרובות, קונוונציונליים טהורים..."²⁰. גם לשימוש המיני בפי הטבעת, היינו ליחסי מין אנאליים, נותן פרויד הסבר דומה: "לגבי השימוש בפי הטבעת, מובחן באופן ברור יותר מקודם כי הגועל הוא אשר מחתים את המטרה המינית כפרוורטית. אך אל נא יאשימונו בנקיטת עמדה אם אעיר, שהנימוק שניתן לגועל אשר נוצר משימוש זה...איננו משכנע הרבה יותר מהנימוק שנותנות נערות היסטוריות לגועל שהן חשות נוכח איבר המין הגברי אשר משמש להפרשת השתן"²¹. פרויד גם טוען שיחסי מים אנאליים אינם נחלתם של הומואים בלבד, "תפקידו המיני של הקרום הרירי של פי הטבעת אינו מוגבל בשום פנים ליחסים בין גברים, ואין בהעדפתו שום דבר שמאפיין את הרגש האינברטי"²².

בעניין זה ניתן לסכם ולומר כי תחושות הגועל המתעוררת לנוכח שימושים מיניים מסוימים הופכת פעולה מסוימת לנחשבת כפרוורטית מבחינה חברתית (אך לא לכשעצמה), וכי המחשבה הבסיסית הרווחת לגבי מיניות הומוסקסואלית היא שזו מתמצה בשימוש מיני בפי הטבעת, מה שפרויד טוען שכלל אינו כך.

¹⁹ Friedman & Downey (1998), p. 250.

²⁰ פרויד (2002), עמ' 32.

²¹ שם, עמ' 32-33.

²² שם, עמ' 33.

פרויד הציע גם מספר תיאוריות שונות על האטיולוגיה של ההומוסקסואליות, ביניהן למשל החלפת האובייקט המיני ל"אישה עם פיץ" כתוצאה מחרדת סירוס למראה הגניטליה של אימו, או קירבת יתר אל האם המביאה להזדהות פתולוגית עימה ולבחירה באובייקט הדומה לה; תסביך אדיפוס "שלילי", המביא את הילד להזדהות עם ההורה מהמין השני יכול גם הוא להביא להומוסקסואליות. כל אלו הן תיאוריות שונות אותן הציע פרויד בתקופות שונות להסבר אטיולוגי של ההומוסקסואליות. כפי שניתן לראות, מתפקדת ההומוסקסואליות בכל אחת מההיפותוזות הללו כפתולוגיה ולא כצורה "נורמלית" של בחירת אובייקט מיני. כפי שכבר ציינתי קודם לכן, יש בכך עדות לדואליות שביחסו של פרויד לתופעת ההומוסקסואליות.

פרויד גם הניח את קיומן האוניברסלי של משאלות ופנטזיות הטרוסקסואליות לא מודעות והדבר הביא אותו למסקנה השגויה כי אובייקט המשיכה המינית המודע יכול להיות לעתים מוחלף על ידי טיפול פסיכואנליטי, כמובן שאין משמעות הדבר כי החלפת אובייקט המשיכה על ידי אנליזה היא רצויה או הדבר הנכון לעשותו, או שאנליזה יכולה תמיד להביא לידי החלפה שכזו. פרויד עצמו היה גם פסימי למדי לגבי טיפולים מהסוג הזה ואף לא המליץ על כך, כפי שכבר ראינו, למשל במכתבו של פרויד לאם האמריקאית. אולם הנחות אלו שימשו בהמשך פסיכואנליטיקאים שונים, שהשתמשו בהן כבסיס תיאורטי ראשוני אותו שאפו לחזק על מנת לקדם את הפתולוגיזציה של ההומוסקסואליות, להציגה כמחלה קשה ולהקנות לה מוטיב ערכי שלילי תוך שהם גם מקדמים מודל של טיפולי המרה (או טיפולים מתקנים) להומואים, בו אעסוק בהמשך. כפי שנראה, טיפולים אלו גרמו לעתים לסבל נפשי רב למטופלים ואולי היה זה אף הדבר, אשר העצים דווקא את מצוקותיהם הפסיכולוגיות, במקום לטפל בהן.

פרק ב'

הנרטיב של הפסיכואנליזה להומוסקסואליות לאחר פרויד

ההתנגדות הנחרצת ביותר לעמדתו של פרויד צמחה באמריקה. כבר בראשית דרכה של הפסיכואנליזה בארה"ב נתפשה ההומוסקסואליות כתופעה שלילית, שיש להפטר ממנה. בשנת 1916, למשל, בזמן שפרויד עוד כתב במרץ, הכריז האנליטיקאי הניו יורקי הידוע, סמית' אלי ג'ליף (Smith Ely Jelliffe), שע"י "חינוך" ו"תרגול אינדיבידואלי" ניתן יהיה לשלוט בנטיה ולכוון אותה ל"חיי מין נורמלים ומאוזנים", כך שאפשר יהיה לבטלה²³. למעשה, הנסיון להתפטר מהתופעה

---

²³ אבולוב (1995), עמ' 67.

המטרידה והשלילית של ההומוסקסואליות המשיך באמריקה לאורך רוב רובה של המאה ה-20, לפחות עד למחציתם של שנות ה-70, ולא רק בממסד הפסיכואנליטי.

מטפלים פסיכואנליטיים לא ראו דרכים אחרות לתפישת ההומוסקסואליות מלבד זו הרואה בה סטייה התפתחותית מינית והפרעת אישיות. מודל זה שלט לאורך זמן במחשבה הפסיכואנליטית והפסיכיאטרית. אפשר לומר כי דעות קדומות כלפי הומואים בתקופה הזו היו רק דוגמה אחת לדרכים בהם הושפעו גישות פסיכואנליטיות כלפי התנהגויות שונות באותו הזמן וכי לעתים הוסו דעות קדומות אלו כחקירה מדעית צרופה.

במהלך המאה ה-20 הגיבו רעיונות פסיכואנליטיים להשפעות גאו-היסטוריות שונות יותר ממה שנהוג לציין בדרך כלל, כשהם רואים ותופשים את הפסיכואנליזה כסוג של מדע אובייקטיבי המתיימר לכאורה להיות משוחרר מהשפעות שכאלו²⁴. על מנת לקבל פרספקטיבה נוספת לעניין זה, מן הראוי להביא בחשבון גם את הרקע חברתי תרבותי ופוליטי בארה"ב של התקופה הזו שבין שנות ה-40 לשנות ה-70, רקע שאינו קשור בהכרח דווקא לפסיכואנליזה או לתיאוריות התפתחות שעסקו בהומוסקסואליות בתקופה זו, אך אין ספק, כי האווירה הכללית האנטי-הומואית ששרתה אז בחברה באמריקה נתנה את אותותיה גם בתיאוריה הפסיכואנליטית, על אף נסיונה של הפסיכואנליזה להיות "אובייקטיבית" או לכל הפחות לא תלויה ב"אופנות חברתיות חולפות". בתקופה זו נרדפו בפועל הומואים ולסביות על ידי רשויות השלטון, חוקים רבים נחקקו על מנת למרר את חייהם של הומואים ולסביות ו"להורידם למחתרת" ובלשי משטרה חיפשו הומואים כדי ללכדם ולעצרם. לאחר מלח"ע ה-2, ובייחוד בימי המקרתזים, הואשמו הומואים פעמים רבות בקומוניזם ובסכנה חמורה לבטחון המדינה, כשזו היתה סיבה נוספת לרדיפתם. במקרים מסוימים אושפזו הומואים בכפיה בבתי חולים פסיכיאטרים, חלקם סורסו או עברו טיפולים בחשמל וחלקם אולצו ללכת לטיפולים פסיכולוגים, כדי לשנות את דרכיהם הסוטות והלא מקובלות, זאת על מנת שלא ישלחו למוסדות סגורים. נוסף על כך, נרדפו הומואים ששירתו בצבא ארה"ב בזמן המלחמה כדי לפטר אותם מהצבא ולשלול מהם את זכויותיהם, וכן גם רדף הממשל הומואים שעבדו בשירות הציבורי. אלפי הומואים פוטרו בתקופה שלאחר המלחמה ועד לשנות ה-70. זהו אפילו לא קמצוץ קטן מהאופנים השונים בהם נרדפו הומואים בזמן לא רחוק כל כך, אך אין באפשרותי להציג במסגרת זו תיאור מקיף או מפורט על דרכי הרדיפה והדיכוי של הממסד, החוק והחברה את ההומואים, שבתקופה זו, לפחות עד תחילת שנות ה-60, גם לאו

Friedman & Downey (1998), p. 260.²⁴

דווקא ראו עצמם כקבוצת מיעוט מדוכא, וחיו רובם במחשכים. אך לאור האמור, קשה לומר שהומוסקסואליות נתפשה רק כנטיה מינית, אלא הפכה ליצוג של אחד ממקורות לניווך החברה, לרוע ולחוסר מוסריות²⁵.

בזמן מלחמת העולם ה-2 ולאחריה השתמשו רוב הפסיכואנליטיקאים בארה"ב בכתבי פרויד על מנת להסביר את ההתפתחות של ההומוסקסואליות, כאשר הדגש היה על מודלים שהסבירו את האטיולוגיה של ההומוסקסואליות וייחוסן של פסיכופתולוגיות ספציפיות למטופלים הומואים. כך למעשה קרה, שתיאוריות פסיכואנליטיות שונות חיברו בין ההומוסקסואליות לבין סוגים שונים של פסיכופתולוגיות, כמעין הנחת המבוקש, אפשר אף לומר²⁶. ההנחות הפסיכואנליטיות של חוקרים שונים בתקופה זו, ביניהם למשל ראדו, ביבר, סוקארידס ואחרים היו כי התפתחות "נורמלית", סופה להסתיים בהטרסקסואליות, הנחה פרוידיאנית קלאסית. אולם סטיות מנתיב ההתפתחות הנורמלי האמור נחשבו כבר אז לחמורות יותר, ככל שחלו בשלבי התפתחות ובגילאים מוקדמים יותר. סטיות התפתחות כאלו, שנבעו לפי תיאוריות אלו עקב חוויות טראומטיות שונות, הביאו מלבד מה שסוקארידס כינה ההומוסקסואליות "הכרחית", גם לפגמים תפקודיים כוללים באישיות. שני סוגי ההפרעות העיקריות שיוחסו להומואים היו הפרעת אישיות גבולית והפרעה נרקסיסטית. צורת המחשבה הזו על ההומוסקסואליות הביאה בשנת 1957 לרישומה של ההומוסקסואליות ב DSM-I כהפרעת אישיות סוציופאטית, ובשנת 1968 לרישום ב DSM-II כסטיה מינית כמו סדיזם או פטישיזם. במצב עניינים שכזה, אין כל ספק שהומואים עצמם הושפעו מהאופנים בהם הם תויגו. אם הפסיכואנליטיקאים מתיימרים לייצג את חקר הנפש בצורה מדעית ו"אמיתית", אזי הומואים הם באמת חולים, סוטים ומופרעים נפשית. אין ספק שהומואים רבים תפשו את עצמם בצורה כזו בשנות החמישים וחשבו על עצמם כעל סוטים, חולים ואף לא מוסריים²⁷.

בעניין זה אפשר להזכיר את הקבוצה שהתגבשה בראשית שנות החמישים, ביוזמתו של הארי היי, שלימים גם הפכה לארגון למאבק לזכויות הומואים הראשון בארה"ב, Mattachine, שפעלו ברחבי ארה"ב. הארי היי וחבריו נפגשו בביתו שבלוס אנג'לס. בפגישותיהם, שנערכו לרוב בחושך דיברו החברים בלחש, זאת על מנת להמנע ממי שיכול היה להאזין להם ולהסגירם לרשויות החוק. באותם מפגשים עזרו קודם כל האחד לשני להבין שהם אינם אנשים רעים או חולים כמו שעושה

²⁵ לקריאה מרחיבה בנושאים אלו, אפשר לקרוא את פרק ג' בטקסט העוסק במאבקם של הומואים ולסביות בארה"ב מסוף מלחמת העולם השנייה ועד למהומות סטונוול ב-1969. את הטקסט ניתן למצוא כאן:

<http://www.tehila.org.il/stonewall-riots.pdf>

²⁶ Friedman & Downey (1998), p. 260.

²⁷ Ibid, p.251.

מהם החוק, הפסיכולוגיה והחברה. למעשה בפגישות אלו עזרו הנוכחים האחד לשני לסלק קודם כל את התודעה הכוזבת שהטילה עליהם השררה ההטרסקסואלית, שלפיה הם נחשבו לחולים, לנטולי ערכים ולסוטים²⁸.

כשאנו זוכרים ברקע את ההקשרים החברתיים פוליטיים של התקופה, נחזור חזרה לענייננו בפסיכואנליזה. במאמרו, טוען הנרי אבלוב²⁹ כי היו פסיכואנליטיקאים בעמדות מפתח, שממש חיכו בחוסר סבלנות למותו של פרויד, זאת על מנת שיוכלו להפוך על פיהם את טיעוניו לגבי הומוסקסואליות ולאפיין את ההומוסקסואליות כמחלה, שניתן ואף יש צורך לרפא. ההומוסקסואליות הופרדה קטגורית מההטרסקסואליות, שהומשגה כדבר הנורמלי. טיעוניו של פרויד לגבי המבנה הביסקסואלי המולד נדחו ותחתם הונחה ההיפותזה כי ההטרסקסואליות הינה תכונה מולדת ושכל סטיה ממנה הינה פתולוגיה לא רצויה, שיש לטפל בה. השינוי בתפישה של הפסיכואנליזה את ההומוסקסואליות בתקופה שלאחר פרויד מיקם אותה, אם כן, כפתולוגיה קשה וכמחלה. הפתולוגיה "נסוגה" משלב ההתפתחות האדיפלי המתקדם לשלב התפתחותי מוקדם, פרה אדיפלי, לקשרים הראשוניים של ההתפתחות ולכן גם הומוסקסואליות אובחנה כהפרעה קשה יותר. מלבד זאת, חוקרים פוסט פרוידיאניים שונים ראו בהומוסקסואליות גם הפרעה חמורה, המשפיעה על כל אספקט של התפקוד החברתי. פרויד עצמו היה פסימי לגבי האפשרות לשנות את נטייתם המינית של הומואים ואף טען שאין הבדל גם בסיכויים לדבר ההפוך – להפוך הטרסקסואלים להומואים, רק שמטעמי פונקציונליות רבייתית, הדבר בעצם לא נבדק ולא נעשה מעולם³⁰.

בניגוד לעמדתו הפסימית של פרויד על האפשרות לשינוי הנטיות, המשיכו פסיכואנליטיקאים שונים להתעקש ולחפש דרכים שונות לאפשרות כזו וניסו להגדיר מחדש התנהגויות חברתיות מוקצות במונחים פסיכולוגיים, בשאיפה שהתערבות רפואית תוכל לשנותם. כאשר הגיעה הפסיכואנליזה לשיא השפעתה בפסיכיאטריה ובאקדמיה במהלך שנות ה-40 עד שנות ה-60, הומואים ולסביות רבים הלכו מעצמם לטיפולים פסיכואנליטיים לטיפול בתחושותיהם ההומוארוטיות, שכן גם הם הושפעו מהלך הרוח הכללי ותפשו את משיכתם לבני מינם כדבר בעייתי שיש לטפל בו. למרות שעל פי מודל הליבידו של פרויד היו להומואים סיכויים מזערניים לשנות את נטייתם המינית, דעות בנושא בקרב פסיכואנליטיקאים שונים החלו להשתנות ונפוצו פרדיגמות שונות ואחרות משל פרויד להבנת המשיכה החד מינית, וכאלה אשר יצרו אפשרויות

²⁸ ראה הערה 25, פרק ד'.

²⁹ אבלוב (1995).

³⁰ Bayer (1981), p.28.

טיפוליות. בעולם הפסיכואנליטי הפוסט פרוידיאני, התיאוריות של סאנדור ראדו הניחו את הבסיס למה שייקרא בהמשך **טיפול המרה** (Conversion Therapies) או **טיפולים מתקנים** (Reparative Therapies)³¹. טיפולים אלו יצאו מתוך הנחה תיאורטית בסיסית כי ההומוסקסואליות היא באופן בלתי נמנע תופעה פתולוגית, ולכן יש גם לשנותה. ראדו, שהגיע לארה"ב מברלין, היה אחד הפסיכואנליטיקאים המשפיעים ביותר שטען כי עצם ההומוסקסואליות היא פתולוגיה. את רעיונותיו אלו הפיצו תלמידיו, ביניהם אירווינג ביבר (Irving Bieber), צ'ארלס סוקארידס (Charles W. Socarides) וליואנל אובסיי (Lionel Ovesey). ראדו, והן תומכיו וממשיכי דרכו, דחו את הקונספט המרכזי בתורתו של פרויד בנוגע להומוסקסואליות ואימצו גישות "אופטימיות" יותר בנוגע לאסטרטגיות הריפוי של הומואים. בניגוד לתפישתו של פרויד, כי משיכה מינית הומוסקסואלית הינה אוניברסלית ומונחת בבסיס המיניות האנושית תיארו ראדו ופסיכואנליטיקאים אחרים בתקופה המאוחרת לפרויד את ההומוסקסואליות כבריחה ו/או כפחד מהטרנסקסואליות.

את הפרדיגמה אודות הביסקסואליות הטבועה מלידה דחה ראדו. אותה ביסקסואליות המאפשרת יכולת בחירה של אובייקט מיני משני המינים, אותה הביסקסואליות, שלדידו של פרויד צומחים ממנה הן הטרנסקסואלים והן הומוסקסואלים. במקומה הניח ראדו היפותזת בסיס אחרת וטען להטרנסקסואליות מבנית וכוללת, היינו כי ההטרנסקסואליות היא המיניות שכולם נולדים עימה. מבעד לעדשת פרדיגמה זו, הנמשכים לבני מינם אינם אלא הטרנסקסואלים לא מודעים ומשיכתם המינית למין השני אינה מודעת. במקרים אלו טען ראדו כי משיכתם ההטרוארוטית הראשונית נחוותה באופן לא רציונלי כסכנה וכי פחדים לא מודעים הביאו לידי הדחקה של אותה המשיכה הראשונית ולהחלפתו של האובייקט המיני המודע בזה ההומוארוטי³². ראדו טען כי ההומוסקסואליות מייצגת את הנסיון להגיע לסיפוק מיני כאשר האובייקט הנורמלי, ההטרנסקסואלי, הפך למאיים מדי. אולם, אף שהפחד ואירועים טראומטיים יכולים למנוע מהתשוקה ההטרנסקסואלית לבוא לידי ביטוי, הם לא יכולים להכחידה. כך למעשה הסביר ראדו את ההומוסקסואליות כפחד מהמין השני ולא כפרויד, שהסבירה כרכיב המתקיים כאינסטינקט טבעי שהוא גם חלק מהמיניות האנושית³³.

³¹ Drescher (2001).

³² Friedman & Downey (1998), p. 263.

³³ Bayer (1981), p.29.

הנחה מטא פסיכולוגית זו לגבי הטרוסקסואליות מולדת אפשרה לראדו גם את ההנחה הטיפולית כי ניתן לרפא, לשנות ובעיקר לגשת אל הלא מודע המודחק של אותם הומואים. ראדו טען כי מנגנוני ההגנה הפתולוגיים יכולים להפתר ולהשתחרר ולהביא לידי עלייתם מחדש למודע של הדחפים ההטרוסקסואלים המודחקים. כך צמחה המסגרת של אותם "טיפול ההמרה", שמטרתם הכוללת היתה להביא לידי שינוי הנטיה המינית להטרוסקסואליות. טכניקות טיפולי ההמרה הפכו בהמשך גם למנוף פוליטי אידיאולוגי בידם של אקטיביסטים אנטי הומוסקסואלים³⁴.

פרק ג' **טיפול ההמרה להומואים**

טיפול ההמרה נתנו פתח למטפלים, שדגלו בשיטה זו ותפשו, כמו ראדו, את ההומוסקסואליות כפתולוגיה שיש לטפל בה. אותם מטפלים עודדו ודחפו את מטופליהם לרצות את השינוי הזה, והתנו אותו כבסיס ראשוני לטיפול ולהצלחתו. גם במקרים בהם המטופלים לא היו מעוניינים בעצמם בשינוי הזה, האמינו המטפלים כי תפקידם הוא להתעקש עם המטופלים על מטרת טיפול זו. במסגרת טיפולי ההמרה הוגדרה מראש המטרה לאנליזה כזו השואפת להכחיד את הנטיות ההומוסקסואליות של המטופלים ולהביאם להטרוסקסואליות. במרבית המקרים הקריטריון להצלחה היה קיום מערכות יחסים מיניות עם נשים והקמת משפחה, היינו חתונה והבאת ילדים. הפרדיגמה של ראדו, שהחלה כמחקרים בקליניקה הפסיכואנליטית באוניברסיטת קולומביה, וכן השכנוע שהביא איתו באפשרות "לרפא" הומואים ולהפכם לסטרייטים החלה להשפיע על התיאוריה והעבודה הקלינית של מספר פסיכואנליטיקאים בולטים במהלך שנות ה-60, בזמן בו מצבם של ההומואים והלסביות בארה"ב הפך להיות עניין ציבורי חברתי ופוליטי³⁵. בעניין זה, אפשר לציין כתבה שפורסמה בניו יורק טיימס ב-1963³⁶ בה צוטטו ביבר וסוקארידס ביחס לנסיונות הגלויים של הומואים ולסביות לפעול למען שוויון זכויות. ביבר טען בכתבה זו כי אינו מקבל את נסיונותיהם של הומואים ולסביות לקדם את הרעיון שהם מייצגים עוד מיעוט מדוכא בחברה וזאת מאחר והסטטוס שלהם מבוסס על מחלה. סוקארידס טען שם, כי הומוסקסואליות היא מחלה וכל מי ששואף להסתיר את העובדה הזו מקטין מראש את סיכוייו לחפש ולקבל טיפול

---

³⁴ Drescher (2001).

³⁵ Ibid.

³⁶ New York Times, 17.12.1963.

מתאים לה. עוד טען שם סוקארדס כי אם ישיגו הומואים ולסביות הכרה חברתית הדבר יגדיל עוד יותר את הקושי שלהם לקבל את הטיפול ולכן יש לשאוף להקטין את ההכרה הזו.

התיאוריה של ראדו וממשיכיו לגבי ההומוסקסואליות והטיפול בה התקבלה במרבית החוגים הפסיכואנליטיים בארה"ב והביאה להחזקה בדעה כי מינו של האובייקט המיני המודע ניתן לשינוי על ידי טיפול פסיכואנליטי, מה שהביא לפריחה בטיפולי ההמרה להומואים עד לשנות ה-70. אולם, לטיפולים אלו היה אחוז נמוך של "הצלחה", מה שהביא במקרים רבים לאובדן בביטחון העצמי של הומואים רבים ש"נכשלו" בטיפולים הללו, ובהמשך גם לתחושות של בגידה וחוסר אמון של הומואים רבים בפסיכואנליזה המאורגנת.³⁷

בנקודה זו, מעניין לבחון את המשמעויות של טיפולי ההמרה. האם טיפולי ההמרה משנים רק את הפרקטיקות וההתנהגות המינית של המטופלים או שהם באמת משנים את היצר המיני, את המשיכה המינית הראשונית? א הנטייה? האם אין זו אלא שטיפת מוח והפחדה השואבת את כוחה גם מכורח ההקשרים החברתיים בה היא נעשית? או שמא זהו אכן טיפול הגורם לאדם להפוך באמת להטרוסקסואל השלם באמת עם עצמו? האם זהו אכן טיפול הנוגע בהדחקת רגשות הטרוארוטיים המצויים מתחת לפני השטח, או שמא מדובר בהדחקתם של רגשות הומוארוטיים ראשוניים דווקא? האם מדובר בביטולם האמיתי של הרגשות ההומואיים?

אין בכוונתי להכנס לדיון מוסרי בשאלה האם במידה ואכן מדובר על ביטול אמיתי של הרגשות החד מיניים והסבה אמיתית ושלמה להטרוסקסואליות זהו אכן דבר רצוי וחיובי. אולם, ארצה לבדוק את ההשערה כי טיפולי ההמרה אינם אלא **נסיון לגרום למטופלים לפחד** מנטייתם החד מינית, להדחיקה ולמעשה להתכחש לעצמם. במקרה שכזה, המסקנה היא כי הטיפולים הפסיכואנליטיים שהוצעו למבקשים בכך הביאו אותם למעשה להדחיק את רגשותיהם בטוענה של טיפול בהדחקות. אם נצא מתוך הנחה כי **משיכה מינית** היא עניין יסודי ובסיסי שאותו לא ניתן לשנות והוא כחוויה פנומנולוגית הצומחת ועולה מאליה בחוויית הסובייקט, הנחה שכמובן יהיו מי שיחלקו עליה, נגיע למסקנה המתבקשת כי **ההתנהגות המינית** אולי ניתנת לבחירה, אולם ישנה בחירה העולה בקנה אחד עם המשיכה המינית הראשונית שחוהה האדם עצמו ואילו ישנה אפשרות לבחור גם אחרת, תוך הכחשה או התעלמות מהמשיכה הראשונית הזו. אין באמור לעיל כטענה שמשיכה מינית ראשונית הינה בהכרח אקסקלוסיבית ומשיכה מינית למין אחד מוציאה לחלוטין את המשיכה המינית למין השני. וודאי שישנם המקרים בהם ישנה משיכה ברמות שונות לשני המינים גם יחד, מה שיכול אולי אף להקשות יותר על האדם החווה בפועל משיכה דו מינית

---

³⁷ Friedman & Downey (1998), p. 264.

שכזאת. אולם אני רוצה לנסות ולחשוב על אותם המקרים הרבים בהם המשיכה היא אקסקלוסיבית למין אחד או לכל הפחות המשיכה למין האחר, גם אם קיימת, קיימת באופן מינורי. כאשר המשיכה המינית הראשונית הינה הטרוסקסואלית בעיקרה אזי סביר שלאדם החווה אותה לא תהיה כל תהייה, שאלה או התלבטות בעניין, שכן המשיכה המינית שחווה הסובייקט במקרה זה עולה בקנה אחד עם הנורמות החברתיות להטרוסקסואליות. אולם, כאשר המשיכה המינית הראשונית הינה לבני אותו המין, אזי יחווה דיסוננס בין התחושות האישיות והמשיכה המינית לבין הנורמה החברתית המקובלת והמצופה. דיסוננס ראשוני זה, יכול אף להניב בעיות פסיכולוגיות בהמשך, שאין הן נובעות בהכרח מעצם המשיכה עצמה, אלא בשל הלחץ החברתי ההטרונורמטיבי ותהליך הסוציאליזציה בחברה שהוא הטרוסקסיסטי מיסודו ומעיקרו המשפיע עמוקות גם על חוויות הסובייקט. אם כן, יכולה לצמוח תפישה פסיכופתולוגית שכזו על רקע של משיכה מינית, אך האם אין זה משום היותה של החברה מחוברת אל ההטרוסקסואליות? סוציאליזציה חד מינית אינה דבר הנמצא והזמין באופן מיידי וברור לסובייקט המגלה כי הוא נמשך אל בני מינו וכן מקורות המידע שלו וקבוצת השווים לו לא בהכרח זמינה לו. אלו הגורמים שיכולים להביא לכדי שבר פסיכולוגי ולהביא לפתולוגיות והפרעות אישיות, ולא עצם המשיכה עצמה. היינו, בראש ובראשונה יש להביא לידי שינוי תודעתי תפישתי בחברה, שלא תגביל מראש ותניח מראש את היותם של סובייקטים הטרוסקסואלים, אולם סביר כי זהו חזון אוטופי בימינו.

אם נחזור אל טיפולי ההמרה, אזי כשבאים לבחון את אופיים עולה כי הרצון של המטופל להשתנות ולהפוך להטרוסקסואל היווה מרכיב עיקרי וחשוב בהצלחת הטיפול. הרצון להשתנות וההבנה של המטופל בצורך של השינוי, שיביא לריפוי "בעייתו" ההומוסקסואלית עמדה בחזית הטיפול. חוסר הרצון האמיתי להשתנות או התעקשותו של המטופל שלא להשתנות הביאו מטפלים מסוימים למסקנות שזהו הגורם העיקרי לכשלון השינוי. נוסף על כך, במרבית המקרים טכניקת טיפול ההמרה היתה על ידי נסיונות שכנוע של המטפל את המטופל כי הוא מדחיק את רגשותיו ההטרוסקסואלים והאצה בו לנסות ולכונן מערכות יחסים עם נשים. מטרת הטיפולים לשינוי הנטייה המינית לא הושגה במרבית המקרים ואף לעצם ההכרה שלנקודת סיום רצויה זו אפשר בכלל להגיע לא היו תימוכין של ממש במחקר.³⁸

Ibid.³⁸

הפסיכואנליטיקאי סטיבן מיטשל³⁹ מציין את גישת טיפולי ההמרה הללו בשם "directive-suggestive approach", היינו "גישה מכוונת-מציעה", שבמרכזה הובלת המטופל ושכנועו בכיוון טיפולי מסוים. לפי גישה זו, לא רק שהמטפל אמור לקחת צד גלוי כלפי התנהגות הומוסקסואלית, אלא שכל טיפול משמעותי של מטופל הומו, חייב להיות בגישה שכזו, המעודדת אותו להתנהגות הטרנסקסואלית ושוללת התנהגות הומוסקסואלית. מיטשל טוען כי מרביתם של טיפולי ההמרה עסקו למעשה בשינוי ההתנהגותי ולטענתו העיסוק בשינוי ההתנהגות, המובנה בצורה פנימית ואינטגרלית לתוך הגישה הטיפולית האנליטית, מערער ומסלף את התהליך הבסיסי של חקירה פסיכואנליטית אמיתית, שהיא הכוח המרכזי של הפסיכואנליזה להבאת שינוי משמעותי ועמוק באופי ובאישיות.

גישותיהם הטיפוליות של ביבר, סוקארידס ואובסיי, טוען מיטשל, שלטו בספרות הפסיכואנליטית על הומוסקסואליות במהלך שנות ה-60 וה-70 ונחשבו למייצגות את עמדתה של הפסיכואנליזה. היו כמובן גם מקרים אחרים, בהם תיאורטיקנים התנגדו לגישות אלו ויצאו נגד העניין בו מטפל מציב מטרות טיפוליות אישיות כאלו לטיפול. לטענתם, כל עמדה של המטפל כנגד התנהגות הומוסקסואלית לא רק שאינה אתית, אלא שהיא אף משיגה תוצאות הפוכות וכי למטפל אין כל זכות להציב את מטרותיו האישיות עבור המטופל ובוודאי שלא ללחוץ על המטופל לרצות להפוך להטרנסקסואל, אך אלו היו במיעוט וקולם כמעט שלא נשמע⁴⁰.

אבחן בקצרה את גישותיהם של ביבר, אובסיי וסוקארידס לטיפול ההמרה. ביבר, למשל, המשיג את תוצאות הטיפול במונחים ביהיוריסטיים לגמרי. מה שעניין אותו הוא האם המטופל שינה את אופי התנהגותו המינית. ביבר לא "אסר" על המטופל לקיים יחסים הומוסקסואלים במהלך הטיפול, וסטייתו של ביבר מהניטרליות הטיפולית באה לידי ביטוי לא בכפיה אלא בהסבר, ב"חינוך" ובתחזית לגבי עתיד הצלחת הטיפול. ביבר האמין שעל ידי זה אפשר יהיה לטפל בפחד מפני ההטרנסקסואליות ובאופן הזה לתת לה לצמוח מעצמה, משל היה המטופל ספוג פסיבי העובר בטיפול תהליך הכרחי ובלתי נמנע, אותו צופה מראש המטפל, ובסופו יהפוך להטרנסקסואל. ביבר האמין כי בכל הומוסקסואל חבוי הטרנסקסואל לטנטי. לאחר ששלל ביבר את האפשרות של התפתחות הומוסקסואליות מתוך מצב של ביסקסואליות מולדת כביכול, כפי שטען פרויד, הוא עבר לבחון את משפחות ההומוסקסואלים וטען כי הממצאים הראו כי סיגול של נטיה הומוסקסואלית נובע מחשיפה גבוהה ליחסים פתולוגיים בין ההורים לילד בשלבי התפתחות

Mitchell (2002).³⁹
Mitchell (2002), p.32.⁴⁰

מוקדמים ביותר. כמו למשל קשר קרוב מדי עם האם או אב שהיה מרוחק מדי⁴¹. כיום אנו יודעים שאין ממש בטיעונים אלה.

ליאונל אובסיי תמך גם הוא בטיפולי ההמרה וגישתו מייצגת את העמדה ההומופובית המסורתית של הממסד הפסיכואנליטי הישן. גם הוא הלך בעקבות ראדו וטען שהומוסקסואליות נובעת מפחד לא מודע מהמין השני. הנחת הבסיס שלו היתה כי ההומוסקסואליות היא פתולוגיה, ושאינה תופעה ביולוגית אלא פסיכולוגית, לה יש משמעויות לא מודעות ספציפיות. אך פתולוגיה זו ניתנת לריפוי, כאשר במהלך הטיפול הנטיה ההטרסקסואלית הנורמלית מתעוררת מחדש. הנחות אלו מהוות את מסגרת העבודה והטיפול הפסיכואנליטי. אובסיי טען כי הדרך הטובה ביותר עוברת במיטה וכי ביצוע משגל מיני הטרסקסואלי הוא המטרה. על ההומוסקסואל להתנסות שוב ושוב בכמה שיותר פעמים במשגל הטרסקסואלי עד שיצליח לחוות אורגזמה עם אישה. למעשה כדי להשיג זאת הפך אובסיי את המטפל לסוג של יועץ לענייני דייטים למטופל וכזה המנסה לעודד אותו לפגוש נשים ולצאת איתן לדייטים⁴². אובסיי צעד אף צעד נוסף ואמר כי במקרה בו מגיע לטיפול מטופל הומו, שאינו חש כי ההומוסקסואליות שלו היא בעיה, על המטפל לאתגר את מחשבתו זו של המטופל, לערער את תפישתו ולהגדיר למטופל כי זו אכן בעיה ושיש לטפל בה בדרך מסוימת. לדידו של אובסיי, אותם המטפלים, שאינם משוכנעים באופן עמוק כי ההומוסקסואליות היא פתולוגיה, שחייבת בטיפול וכן שניתן לטפל בה – רצוי שלא יעבדו עם מטופלים הומואים. על המטפל ללחוץ על המטופל לפגוש נשים ולצאת איתן, אך אין לאסור או לא לסלוח למטופל על "נסיגה" להתנהגות הומוסקסואלית, שכן זה יכול להאיץ תהליך של בריחה מהטיפול וכשלוננו. אך לעומת זאת, אובסיי תמך בסוג של "איום" על המטופל להפסקת הטיפול, אם זה האחרון לא יבצע מספיק מאמצים הטרסקסואלים. התנהגות הומוסקסואלית במהלך הטיפול נתפשה, אם כן, כביטוי של התנגדות המטופל וכן לנסיגה בתהליך הטיפולי. כאשר המטופל נפגש עם אישה, אך אינו מקיים איתה יחסי מין, על המטפל להציע זאת. על המטפל לעודד תדיר את המטופל ולהבטיח לו הצלחה מלאה בתהליך. אולם המטרה הסופית חייבת להיות, לטענת אובסיי, מה שהוא קורא לו "נישואים מוצלחים", שכן הפיתוי לחזרה ולמעידה ליחסים עם גברים יכול להיות חזק מדי⁴³. גם אצל אובסיי בולט באופן ברור כיצד ערכים הטרונורמטיביים משמשים למודל הטיפולי.

Bayer (1981), p.30.⁴¹

Drescher (2001).⁴²

Mitchell (2002), p.29.⁴³

צ'ארלס סוקארידס הציע תפישת הומוסקסואליות הנובעת מהרחבת מודל ההתפתחות של מרגרט מהלר ולפיו רואה סוקארידס את ההומוסקסואליות כקבעון קדם אדיפלי המגלם בחובו קשר סימביוטי עם האם. סוקארידס טוען שבשלבי הטיפול הראשונים על המטפל לחתור תחת הרציונליזציה שעושה המטופל, המערבת דרכים שונות להגנת נטייתו ההומוסקסואלית כדבר נורמלי, כל זאת על מנת למנוע מהמטופל בושה ואשמה נוספות וכן בידוד חברתי. בתיאוריו את טכניקת הטיפול אף מעודד סוקארידס יצירתה של העברה חיובית והזדהות עם המטפל, המבוססת לעתים על השמצת הורי המטופל – את אימו בשל מה שהוא כינה "חודרנות סדיסטית" ואת האב בשל היותו פסיבי וחוסר יעילותו. סוקארידס מייחס להעברה עם המטפל גורם משמעותי ומכריע להצלחת ההמרה מהומוסקסואליות להטרוסקסואליות, שכן הוא מספק למטופל את מה שהיה כביכול חסר לו בהתבגרותו – אב טוב שיעזור לו לשבור את הקשר הסימביוטי והמסרס עם האם⁴⁴.

כפי שניתן לראות, אופייה של גישת הטיפול ה"מכוונת-מציעה" מקפלת בתוכה את ההנחה כי הומוסקסואליות היא פתולוגיה קבועה וכי השינוי להטרוסקסואליות חיוני עבור בריאותו ואושרו של המטופל. מטרת הטיפול ברורה ומוגדרת והמטפל אף יכול לבחון לאורה את מידת "התקדמותו" של המטופל בטיפול. נוסף על כך, הפוקוס ניתן תמיד להתנהגות הגלויה ולא לאיכות החוויה הפנימית וליחסים הבינאישיים. אין תשומת לב נקודתית לטבעם של הקשרים ההומוסקסואלים ולאיכות בין המקורבים. הטרוסקסואליות אקסקלוסיבית או "נישואים יציבים" משמשים כקריטריון להצלחת הטיפול ללא הסתכלות נוספת על מנת לבדוק, למשל, את איכות הקשרים ההטרוסקסואלים שיוצרים אותם "מומרים"⁴⁵. מדוע המטופל הוא הטרוסקסואל כעת? האם לשינוי יש שורשים בציות למוסכמות חברתיות? האם ההטרוסקסואליות הינה מכאנית בלבד? או שמא היא אכן עולה כעת מתוך משיכה ספונטנית ורצייה אמיתית? שאלות אלו לרוב כלל לא עולות, שכן ההתנהגות המינית ההטרוסקסואלית היא הדבר החשוב בעיניהם, ולא בהכרח איכותו של הקשר ההטרוסקסואלי או חווייתו של הפרט.

נקודה נוספת שחשוב לבחון בסוג הטיפולים הזה היא המקרה של כשלון הטיפול. בסופו של דבר, רק אחוז קטן מהמטופלים הפכו להטרוסקסואלים בצורה בלעדית ולמעשה, אם הגדרת ההצלחה לטיפול היתה שינוי ההתנהגות המינית, אזי רוב המטופלים "נכשלו בטיפול". ביבר, אובסיי, סוקארידס וחבר מרעיהם כמעט ולא נתנו סקירות טיפוליות ותיאורי מקרה של המקרים שכשלו,

Ibid, pp.30-31. ⁴⁴

Ibid, p.35. ⁴⁵

והסתפקו בסטטיסטיקות. את תיאורי המקרה שמרו למקרי ההצלחה בלבד. אי אפשר שלא להתייחס לעובדה, שמטופל שהשקיע זמן רב, מאמצים נפשיים רבים וכסף רב בטיפול שהוגדר לבסוף ככשלון, יקח את הכשלון על עצמו. במקרים כאלו, כאשר המטפל דוחף כלפי שינוי התנהגותי שכושל, התוצאה יכולה להיות תחושה עמוקה של כשלון, אשמה, שנאה עצמית וציניות עמוקה כלפי הליך הטיפול הפסיכואנליטי בכלל.

לדוגמה, בספרו האוטוביוגרפי "*Public Faces, Hidden Lives*" משנת 1976, מתאר הרולד בראון (Harold Brown) את חוויותיו מהטיפול הפסיכואנליטי. בראון מתאר את שנות הייסורים שעבר באנליזה, כשדחק בו מטפלו באיסור על קשרים עם גברים, בודד וניתק עצמו בראון מכל קשריו ההומוסקסואלים, גם מאלו שחווה בהם איזושהי אינטימיות ושיתוף, וכפה על עצמו סיטואציות מיניות עם נשים, זאת רק על מנת שלא לחוש כשלון. הוא התמיד בכך רק בשל עידודו של המטפל והבטחתו להצלחת הטיפול. בראון מתאר את עלייתם של רגשות בושה, בידוד טוטלי ותחושת ייאוש עמוקה, שלא לציין שבסופו של דבר גם "נכשל" בטיפול ההמרה⁴⁶.

טיפול ההמרה בימינו

המודל של ראדו וממשיכיו על ההומוסקסואליות וכן טיפולי ההמרה שלטו בכיפה הפסיכואנליטית עד לשנה לאחר מותו של ראדו ב-1972. בשנת 1973 הסיר ה-APA (איגוד הפסיכיאטריה האמריקאי) את ההומוסקסואליות מספר האבחנות ה-DSM, ומאז אינו ממליץ על טיפולי ההמרה. למרות זאת, טיפולי ההמרה עדיין עולים אל פני השטח בצורות חדשות וגם כיום, כמה עשרות שנים מאז, ניתן למצוא מטפלים וגופים טיפוליים המחזיקים בדעות שיש לטפל בהומואים בסוגים כאלו של טיפולים.

סוקארידס, למשל, הפועל גם כיום לקידום טיפולי ההמרה, היה ממתנגדי הסרת הסעיף ב-DSM והיה בעד משאל נרחב בנושא. גם לאחר הסרת הסעיף המשיכו סוקארידס ותומכיו להחזיק בדעה כי הומוסקסואליות תמיד היתה ותמיד תשאר פסיכופתולוגיה ומחלה נפשית חמורה, שיש לרפאה. למרבה הפליאה, אולי, ניסה סוקארידס דווקא להציג את עצמו בצורה ציבורית כמי שמגן באמת על זכויותיהם של הומואים, בהתייחסו לזכות של כל אינדיבידואל לחפש לעצמו טיפול לשינוי נטייתו ההומוסקסואלית. מעניין שבשם ההגנה הזאת הגיש סוקארידס ב-1993 לבית המשפט הצהרת תמיכה רשמית לתיקון מס' 2 לחוק במדינת קולורדו, שמשמעו היתה שלילת האפשרות מכל רשות מוניציפלית במדינה מלהעניק שוויון זכויות והגנה אזרחית בעיקר

---

⁴⁶ Ibid, p.45.

להומואים ולסביות, הצעה שבסופו של דבר נדחתה על ידי בית המשפט העליון. גם במקרים נוספים התייצב סוקארידס נגד מתן זכויות לגייז, זאת חלק מתפישתו הכללית של טיפולי ההמרה, שיש לקדם ולחזק הוקעה חברתית אם רוצים ליצור מוטיבציה אצל הומואים ולסביות לשנות את נטיותיהם המיניות⁴⁷. שוב ניתן לראות, כי עניין טיפולי ההמרה רחוק מאוד מלהיות חף מאידיאולוגיה פוליטית אנטי הומואית וכי למעשה האצטלה המדעית והרצון "לעזור להומואים להרפא" אינו אלא חלק מתפישת עולם אידיאולוגית זו. סוקארידס היה אף ממייסדי הארגון National Association for Research and Therapy of Homosexuality – NARTH⁴⁸, ארגון הפועל עד היום ומנסה בכל דרך אפשרית לקדם את האידיאולוגיה האנטי הומוסקסואלית. הדבר נעשה, כמובן, בשם הפסיכולוגיה, אך מונע, כאמור, מתוך אידיאולוגיה הטרנסקסיסטית ואנטי הומואית צרופה. כדי להמנע מחילוקי דעות עקרוניים בארגון, הוחלט עוד בהקמתו כי על כל החברים בו, או אלו המתעתדים להיות חברים בו, אין לערער על הנחת היסוד שעומדת בבסיס הארגון ויש לקבלה כפי שהיא, והיא כי הומוסקסואליות הינה מחלה. אי קבלה של הנחת יסוד זאת כמוה כחתיירה תחת רציונל הארגון⁴⁹. דוגמה פעוטה אחת, למשל, היא פנייתם של מספר נציגים בכירים בארגון זה בחודש ספטמבר האחרון אל ארנולד שוורנצגר, מושל מדינת קליפורניה, בבקשה להטיל וטו על החלטת המועצה המחוקקת להתיר נישואין חד מיניים. האבולוציה של אחת הזרועות בפסיכואנליזה לתנועה פוליטית אנטי-הומוסקסואלית מראה את זליגת הגבולות בין עניינים קליניים לפוליטיים. מחיקת ההומוסקסואליות מה-DSM הביאה לעליה באקטיביזם פוליטי ותנודה ימינה של מטפלי ההמרה. בהסרת התווית "מחלה", נמנע כלי לדיכוי מקבוצות אנטי הומוסקסואליות פוליטיות, דתיות וכן של מטפלי בריאות הנפש. הגידול באקטיביזם הפוליטי של מטפלי המרה אף מדגיש בפועל כמה דיכוי היה מנת חלקם של הומואים מעצם סימונה של התווית. בתמיכתם הגלויה בחקיקה אנטי הומוסקסואלית נדחקו אלו ממרכז השיח הפסיכואנליטי לשוליו, וקיבלו במקומו את החיבוק והתמיכה מקבוצות שמרניות דתיות ופוליטיות המתנגדות להומוסקסואליות ופוסלות אותה. בכך, למעשה, אימצו בעצמם סוג של כמו פרקטיקות דתיות, כשהם מטיפים לדוגמה ומדכאים כל קול של התנגדות.

ובעצם, אם טיפולי ההמרה עדיין מוצעים, ניתן לשאול מדוע לא לתת גם להם לגיטימציה על מנת שאלו הרוצים לשנות את משיכתם המינית הבסיסית לבני מינם ינסו לעשות זאת. אולי הם גם יצליחו בכך ויחיו חיים טובים יותר לעצמם. שהרי, לאף אחד אין מונופול על אושרו של הפרט ועל

⁴⁷ Drescher (2001).

⁴⁸ <http://www.narth.com>

⁴⁹ Drescher (2001).

תחושת הבטחון העצמי שלו. ראוי לציין כי טיפולי ההמרה נחשבים כיום ללא אתיים מבחינה טיפולית ואין להציעם. לכן יש לשאול האם אותם הגורמים המציעים את הטיפולים מהסוג הזה, מציעים אותם משיקולים של טובת האינדיבידואל המטופל או שמא הם מונעים מאידיאולוגיה פוליטית אנטי הומואית הרוצה לשמר את ההטרסקסואליות כמבנה וצורת ארגון חברתית ועושה זאת באצטלה של טיפול פסיכולוגי רצוי. כפי שכבר תיארתי, מחקרים שנערכים כיום על גישות אנטי הומוסקסואליות מציבות את המטפלים בגישות אלו במקום בעייתי מאוד ומראים כי הנושא כבר מזמן איננו עניין טיפולי אובייקטיבי לכאורה, אלא בראשונה גם סוגיה עקרונית פוליטית⁵⁰.

אני טוען אף יותר מכך, כי אותם הנסיונות לשינוי הנטייה והמשיכה המינית ואותן הגישות הטיפוליות המבטיחות הרים וגבעות לנמשכים לבני מינם יוצרות בסופו של דבר, גם מבחינה פסיכולוגית, יותר נזק מאשר תועלת מאחר וברובם המכריע של המקרים אין הטיפולים הללו מצליחים ובמקרים שהם כן מצליחים מבוצעים שינויים התנהגותיים ביהיוריסטיים בלבד תוך הדחקת הרגש המיני האמיתי הראשוני. זאת למעשה כמו מעין התניה פאבלובית מחודשת, שכאמור גם היא לא צולחת ברובם המכריע של המקרים ומותירה את אותם הפונים לטיפולים אלו בדכאון חמור יותר ותסכול עצמי גדול עוד יותר ממה שהיו קודם לכן לגבי משיכתם המינית. כמובן שאין בטענה זו מקום לשפוט את אותם אלו שאכן רוצים להשתנות, אך אם נבחן זאת לעומק נראה כי הסיבה לרצון הזה היא כמעט תמיד סטיגמות חברתיות הומופוביות המושרשות בפרט החווה את המשיכה המינית לבני מינו, והם אלו המאיימות עליו ועל רגשותיו ההומוארוטיים ומהם נובע הרצון לשינוי. רוצה לומר – יחסה של החברה להומוסקסואליות וההומופוביה החברתית לתוכה מחוברתים כולם בסדר ההטרונורמטיבי, הם המביאים את הנמשכים לבני מינם לנסות ולהקיא מתוכם את התחושות הללו ולקושי גדול לחיות עמן בשלום ללא מסע שהוא לעתים ארוך ומפרך של קבלה עצמית, יציאה חוזרת ונשנית מהארון והזדהות כ"הומו", תווית שמקפלת לתוכה משמעויות חברתיות היסטוריות ופוליטיות רבות, הרבה מעבר למשמעויותיה הראשוניות, ואולי היחידות, והיא המשיכה המינית והרגשית לבני אותו המין. הסטיגמה החברתית, הרווחת והמעוותת, שיש כיום לקהילה ההומוסקסואלית, כקהילה שבה לא ניתן למצוא חיי זוגיות מספקים וקהילה שחבריה הם "מתהוללים" מינית וחיים ממסיבה למסיבה היא מאפיין נוסף בפחד של אלו שרק גילו את נטייתם המינית ופחדים מאוד מהדבר המאיים הזה הקרוי "הומואים" או "קהילה הומואית" ומביא עוד יותר את הרצון לנסות ולדחוק

Ibid.⁵⁰

כל רגש ומשיכה מינית שכזאת. כמו כן חוסר במודלים לזוגיות חד מינית מביאים איתם לרוב את התחושה כי לסוג זה של יחסים ממילא אין סיכוי. אולם שוב, שורש הבעיה גם במקרים אלה הוא חברתי מעיקרו, המשליך על הפסיכולוגיה האישית ולא דווקא נובע ממנה.

פרק ד' "גדילה בהחבא" והמודל הטיפולי העולה ממנה

"במשך קרוב לשלוש שנים סוד כמוס הבאיש אצלי בבטן. במשך שלוש שנים, הסתובבתי בעולם עם הידיעה הדקה, זו שמציקה באחורי התודעה, ובאותה עת חדה וכואבת, שאני לא כמו כולם. זו תחושה המזכירה חתך-גילוח. נחתך בהיסח הדעת, שולי וקטן, אבל שורף לאורך כל היום, ולרוע המזל גם נמצא באמצע הפרצוף. העניין הזה יושב לך בחודעה, לא באופן טראומטי, לא נורא, סתם מציק - ובאמצע הפרצוף. בהתחלה אתה מנסה להסתיר את זה, ולו רק בגלל הפחד לגלות בעצמך, אבל כל הפלסטרים שתשים לא ישכנעו אף אחד שבמצב אין לך כלום באמצע הפרצוף. ואז מגיע השלב בו גם אתה כבר יודע, שבמוקדם או במאוחר יגלו מי אתה ומה יש שם שמסרב להגלית. ואז מגיע הפחד. פחד תמידי שרק מי שחי בשקר יודע מהו. פחד שמגיע עד לשד העצמות, סותם את המעייים ואת הדמעות, מקשה ואוסם את הצחוק, מלבין את הלילות ומשחיר את הימים. עד שאי אפשר יותר."⁵¹

זהו קטע מתוך יומן אישי של בחור הומו בן 20, שיצא לא מכבר מהארון. דרכו אפשר לקבל הצצה ראשונית על משמעותה של הגדילה בהחבא ושל השלכותיה, שבהן אעסוק בפרק הנוכחי. כפי שכבר ראינו, הגישה הפסיכואנליטית להומוסקסואליות בתקופה שלאחר פרויד הושפעה רבות גם מתפישות חברתיות הומופוביות ושמרניות, שהביאו לידי ראיית ההומוסקסואליות כמחלה וכסטיה, שיש להתמודד עימה באמצעות שינוי הנטיה להטרוסקסואלית בטכניקות שונות של טיפולי המרה. בניגוד לפסיכואנליטיקאים, שחיפשו את המקורות להומוסקסואליות ואת שורשיה בשלבי ההתפתחות של הילד, ואף גיבו את טיעוניהם בהיפותזות בדבר מיניות הטרוסקסואלית מולדת, אני נוטה לקבל בצורה רחבה את עמדתו של פרויד לעצם עניין המולדות הדו מינית. ההכרעה לגבי נטיה מינית היא עניין אידיאולוגי ותלוי במטרות, וקשה להכריע בסוגית מקורותיו באופן נחרץ וחד משמעי. אין כיום בסיס תיאורטי או מעשי מוצק דיו המאפשר לאשש את ההיפותזות לכאן או לכאן - לא זו בדבר ההומוסקסואליות מולדת לגמרי, ואף לא זו בדבר התלות הבלבדית בסביבה ובקשרים ראשוניים עם דמויות אב/אם. עמדת ה-APA כיום, אותה אני נוטה לקבל, היא כי המיניות מורכבת מרבדים שבהם משולבים הן גורמים מולדים והן גורמים סביבתיים - שלא ניתן להוכיחם בוודאות, לבססם או אף לבודד אותם כמשתנים יחידניים

⁵¹ מתוך טור אישי של אמיר, פורסם באתר האינטרנט "וואלה", 28.9.05
<http://zone.walla.co.il/?w=/2702/787653>

בסוגיה זו. אי לכך, יש חוסר טעם בלהטם של אלו המנסים להוכיח ולהכריע בשאלת האטיולוגיה של הנטיה החד המינית. יש לכך ערך שולי, שכן אלו הן היפותזות שלא בהכרח ניתנות להפרכה. אני מתייחס למשיכה זו כאל תוכן פנומנולוגי שעולה בחוויית הפרט; לכן, חשוב יותר להפנות את הזרקור אל יחסה של החברה להומוסקסואליות, ואל אפשרויות ההתמודדות של הפרט המגלה את נטייתו ומשיכתו החד מינית.

ראוי לנסות ולבחון את האופנים בהם גדלים ילדים ומתבגרים החווים משיכה מינית לבני מינם, או כאלה שאף תופשים עצמם בתור הומואים, דו מיניים (או לחילופין, מעוניינים רק להתנסות במימוש תשוקתם ההומוארוטית, ללא כל הגדרה כזו או אחרת). בחינה זו תשלול את העמדה שבבסיס הדיון בצורך בטיפול פסיכואנליטי להומואים רק בשל נטייתם המינית. לצורך הדיון אני רוצה להציע את המושג של גרין⁵² "גדילה בהחבא" (Growing Up Hidden), כביטוי המאפיין את חוויית הגדילה וההתבגרות לאורה (או בצילה) של משיכה חד מינית. נער מתבגר, שמשיכה לבני מינו מהווה חלק מעולמו הפנימי החווייתי, תופש עצמו לעתים רבות כסוג של "אני אסור" או חש שמשיכה זו – או הוא עצמו – אינה "נורמלית", לא "נכונה", או לא "בסדר", דבר המעורר חרדות רבות ויכול להביא במקרים רבים לפתולוגיות קשות. גדילה כזו, כאשר חלק חווייתי מהעולם הפנימי נדחס ונחבא אל תוך "קופסה", או "ארון", מובילה להשלכות שונות שיעצבו את מאפייני האישיות של נערים אלו בהמשך חייהם הבוגרים. השלכות אלה הודרו לאורך השנים מן השיח הפסיכואנליטי על ההומוסקסואליות, שכן השיח המרכזי התבסס על תפישת ההומוסקסואליות עצמה כפתולוגיה – ולא עסק בעצם ההתחבאות, הפחד והחרדות מגילוי הנטיה כבסיס אפשרי לפתולוגיות שונות.

אדגים את טענתי באמצעות שיחה שערכתי באמצעות צ'ט באינטרנט עם י, נער בן 16 ממרכז הארץ, שמודע לחלוטין לנטייתו המינית, אך מסתיר אותה מסביבתו. י מספר שהוא לא מנוסה עם בנים, אבל שבנים "עושים לו את זה מאוד", ושהוא נמשך רק לבנים וכלל לא לבנות. י מספר כי אמנם "קשה לו שהוא נמשך לבנים", אבל שגם כבר "התרגל לרעיון שהוא נמשך רק לבנים ולא נמשך כלל לבנות".

"אז אתה מגדיר את עצמך בעצם הומו?"

י: "אולי, כנראה"

"ופעם כן נמשכת לבנות?"

---

⁵² Green (2003), דיון בתפישתו של גרין את מושג ה"גדילה בהחבא" בהמשך פרק זה.

י: "לא שאני זוכר... כמישהו גדול אתה בטח מבין שנולדים עם אוריינטציה מינית... האמת היא שאם זה לא היה מולד, הייתי מנסה לשנות את זה..."

"למה היית רוצה לשנות את זה?"

י: "כי זה קשה להיות גיי. אני גם עמוק בארון"

"מה הכי קשה לך בלהיות גיי?"

י: "שאני צריך להסתיר את זה... ושאני לא יכול להיות כמו שאר החברים שלי, ושכנראה לא תהיה לי משפחה נורמלית בעתיד (ואם כן זו תהיה סתם התכחשות למי שאני)." "

"למה אתה אומר שאתה צריך להסתיר? למה צריך? למה אי אפשר אחרת למשל?"

י: "כי לא יקבלו אותי כמו שאני, יש לי משפחה הומופובית... אבל עזוב אין לי כח לדבר על החרא הזה, זה ממש מתסכל אותי, אבל לא נורא אני אחיה."

"אתה חושב שהם ידעו אי פעם? אולי כשתגדל למשל?"

י: "כן, מתישהו אני אהיה חייב לצאת מהארון, אני לא יכול להסתיר את זה כל החיים."

כמו שאפשר לראות במקרהו של י', הוא מצוי למרבה הצער כעת בשיאה של הגדילה בהחבא, הוא אף מודע לחלוטין לנטייתו המינית ולמשיכתו הבלבדית לבני מינו, אולם כעת לפחות הוא לא יכול להרשות לעצמו כל גילוי חיצוני לסביבה של הדבר הזה, עובדה מצערת שכנראה תגבה ממנו מחיר רגשי כבד בהמשך חייו הבוגרים יותר. מצבו של י' הוא עוד טוב בהרבה משל נערים רבים אחרים, שתחושות המשיכה לבני מינם מעוררות בהם לעתים שנאה עצמית, חרדות ופחדים קשים ונסיון להדחיק ולסלק כל שמץ של משיכה מינית לבני מינם.

יש לציין כי הגדילה בהחבא מתחילה מהיחס השלילי של החברה כלפי הומוסקסואליות, מה שמלכתחילה מביא לאותה החבאה. אנשים נוטים לראות בהומוסקסואליות כצובעת את כל האישיות ושכל האישיות נובעת ממנה. האם אמנם כך הדבר? האם זהו אכן גרעין שממנו נובעת כל האישיות והזהות העצמית – או שמא אין זו יותר מנטיה מינית גרידא? ישנה אולי השאיפה להגיע למצב בו ניתן יהיה לראות בנטיה המינית לא יותר ממה שאכן היא – נטיה מינית. אולם, במצב שבו נוטים ליחס תכונות אישיות להומואים רק מכורח זה, לשלול מהם זכויות רק על רקע נטייתם המינית, או לטעון כי הם מהווים איום על מוסדות החברה, הורסים ומחללים את מבנה המשפחה או משחיתים את הנוער, יהיה זה עיוורון חברתי בלבד והתחסדות לומר שההומוסקסואליות בימינו היא נטיה מינית בלבד, שכן מיצובה החברתי כיום מטעין לתוכה משמעויות רבות נוספות. דווקא הטיעון על הרס מבנה המשפחה כשלעצמו מגוחך במיוחד, שכן כיום הומואים ולסביות רבים דווקא מעוניינים בשימור מוסד המשפחה הנורמטיבי במובן של

חיים בזוגיות מונוגמית ארוכה, ניהול משק בית משותף וגידול ילדים. זהו המודל ההטרונורמטיבי למשפחה בשינוי קטן של חד מיניותם של הזוג. קשה לומר שהומואים ולסביות מעוניינים לפרק את התא המשפחתי הגרעיני, להפך יש התחושה שמרביתם מעוניינים דווקא לחזק אותו. מנגד, הטרנסקסואלים רבים אינם מעוניינים כיום במשפחה במודל המסורתי הזה, וזאת אף מבלי להתייחס לנתון כי שליש מהטרנסקסואלים שכן מתחתנים, גם יתגרשו בסופו של דבר. בכל מקרה, אין זה נושא הדיון ואין בכוונתי לעסוק במסגרת זו בביקורת חברתית בדבר השינויים שחלו במוסד המשפחה בתקופתנו.

ובכן, מה יעשה נער שמוצא עצמו נמשך לבני מינו? כל אותן תפישות חברתיות ודעות קדומות כלפי הומוסקסואליות מעצבות את חווייתו האישית ותחושתו כי משיכה זו הינה פסולה. השלב הראשון יהיה במרבית המקרים להתנגד לכך בבהלה רבה תוך דחייה מוחלטת של רגש זה, בשל העימות והדיסוננס החריף בין חווייתו האישית לבין אותן תפישות חברתיות. באתר הרשמי של ה-APA⁵³ לא מסתירים את העובדה, כי הסיבה העיקרית לכך שבעבר הלא כל כך רחוק נחשבה ההומוסקסואליות למחלת נפש, היא אותן דעות קדומות שהשפיעו על אנשי המקצוע בתחום. עוד טוענים ב-APA כי עצם היציאה מהארון הוא אקט חשוב לבריאותם הנפשית של הומואים ולסביות, וטוענים כי ככל שהזהות המינית תהיה יותר מגובשת וחיובית, הרי שכך תעלה מידת בריאותו הנפשית של הפרט וכן הערכתו העצמית⁵⁴. עובדה זו מדגישה את הצורך לעמוד על ההשלכות הפתולוגיות שעלולות להיות בהמשך חייהם מנת חלקם של אותם אלו שגדלו בהתבא, או שחיים גם חלק מחייהם הבוגרים בהתבא. נתון זה גם יחזיר אותנו אל העניין החברתי. שהרי, אם היציאה מהארון, היינו חשיפת הנטיה המינית, משפרת ותורמת לבריאותו הנפשית של הפרט, אזי אפשר להניח בסבירות גבוהה שבמצב של גדילה בהתבא תפתחנה פתולוגיות כאלו ואחרות שתהיינה קשורות קשר ישיר לאותה גדילה בהתבא ולהמצאות בתוך הארון.

לרוב, כאשר יגלה אדם כי הוא נמשך לבני מינו (באופן חלקי או בלעדית), הדבר יעורר בו חוויות של פחד, בדידות, חרדה ובידול, זאת על רקע תחושת השונות מול הנורמה החברתית המקדשת את ההטרנסקסואליות בכל מקום ומניחה אותה כדבר המובן מאליה. תחושות אלו יעלו בד"כ אף ביתר שאת כאשר מדובר בילדים או מתבגרים החווים ומודעים להתעוררותה של נטיה או משיכה חד מינית אצלם, דבר שלחלוטין אינו בלתי שכיח. יש לציין כי לא כל הילדים והמתבגרים שיחוו תחושות כאלו ינסו לממש אותן במציאות ואף אם כן, לא כולם יפתחו בהמשך זהות חד מינית

⁵³ <http://www.apa.org/pubinfo/answers.html>

⁵⁴ Ibid.

ויגדירו עצם כהומואים, לסביות, או ביסקסואלים. כמו כן, לא כולם יחוו תחושות קשות אלו כפי שתוארו. אולם, בתלות במשפחה, בסביבת מגוריהם ובחברה בה הם חיים, יכולים הם למצוא את עצמם נאבקים קודם כל בינם לבין עצמם עם אותן דעות קדומות ומידע רווח, המסולף לעתים, על הומוסקסואליות, מה שיכול להביא אותם להסתגרות עוד יותר בהחבא או אף לפיצול בעצמי שלהם. שכן, ילדים ומתבגרים פגיעים במיוחד להשפעות המזיקות של דעות קדומות וסטראוטיפים, ולרוב יספגו ללא ביקורת את מה שיונחל להם בסביבתם הקרובה – כדבר הנכון, הרצוי והטוב. אותם הגדלים בהחבא יפחדו במקרים רבים להידחות או אף להינטש על ידי משפחתם, דבר שקורה לא מעט, להפוך לדחויים חברתית בסביבת בני גילם, ואף להיות קורבנות לאלימות בבית הספר במקרה ונטייתם תתגלה שם.

כדי להמחיש מעט את עניין ההטרדות בבתי הספר אפשר להעזר בנתונים מתוך מחקר⁵⁵ שנערך לאחרונה, זאת בעקבות העליה במודעות לבעיות הקשורות לבריונות בבתי ספר על רקע הומופובי במדינות מערביות "סובלניות" לכאורה. המחקר נערך בארה"ב ותשאל כ-3400 תלמידים בבתי ספר ברחבי ארה"ב. התלמידים נשאלו שאלות בנוגע לאלימות בכלל ואלימות על רקע הומופובי בפרט. מהמחקר עולה כי למרות העליה במס' הילדים שיוצאים מהארון בתיכונים, מרביתם עדיין לא חשים בטחון בבתי הספר. כ-90% מהתלמידים הלהטי"בים, לעומת 62% מהסטרייטים, אמרו כי הוטרדו או הותקפו בשנה האחרונה. המחקר הראה כי להיות הומו או להתפש כהומו היא הסיבה השניה להטרדות (כאשר הסיבה הראשונה היא מראם החיצוני של התלמידים).

אם נבחן את האנשים הבוגרים, שניתן להניח כי נטיותיהם המיניות כבר גובשו, נמצא עדויות רבות של גברים הנשואים לנשים ומפעם לפעם שוכבים גם עם גברים אחרים (במכוניותיהם, במשרדיהם, בבתי מלון, בגנים ציבוריים וכדו'), זאת לפני שהם חוזרים לביתם, לנשותיהם ולילדיהם. מעדויות שונות אלו עולה כי במרביתם המכריע של המקרים, לא יתפשו עצמם גברים אלו כהומואים, אלא כסטרייטים לכל דבר הזקוקים מדי פעם למגע מיני עם גבר. הם אף לא יתפשו זאת בתור בגידה, אלא למשל כסיפוק צורך או בשלל צידוקים אחרים, כשהמשותף לרובם יהיה הרגשתם הרעה ביותר עם קיומו של הצורך הזה, אך בלא יכולת להתעלם ממנו או להתכחש לו לחלוטין. לעתים מדובר בגברים הנמשכים הן לנשים והן לגברים. אולם, מה ההבדל בין לשכב עם אישה אחרת לבין עם גבר אחר לעניין תפישת המעשה כבגידה? סביר שהדבר גורם להם סבל רב, גם כאן מעצם המעשה ומעצם הצורך להסתירו במשכים – אך באופן שונה לו היתה זו אישה שאיתה היו נפגשים בסתר. רבים מהגברים הללו מדחיקים את נטייתם המינית, אינם מוכנים

⁵⁵ <http://uk.gay.com/headlines/9133>

להכיר בה, ומשלמים על כך מחיר אישי ורגשי כבד. ישנם לא מעטים, שבשלב מסוים אף בוחרים להודות, קודם כל בפני עצמם ואח"כ גם מול הקרובים להם ולמעגלים רחבים, כי הם בעצם מעדיפים גברים ומעדיפים לחיות עם גבר לא רק בקשרים מיניים מזדמנים, אלא גם לפתח קשר רגשי וזוגי לכל דבר ועניין, דבר שמביא לפירוק משפחות, לקשיים מול הילדים ולקשיים רבים נוספים. לעתים היציאה המאוחרת קשורה אף בהפנמתם העמוקה את ערכי ההטרונורמטיביות החברתיים משחר ילדותם, שהביאה לידי החבאת מיניותם ההומואית שנים רבות ופחד לאפשר לה להתקיים באופן ממשי. ישנם גם גברים רבים אחרים, שלאחר ש"מילאו את חובם לחברה", נישאו לאישה והביאו ילדים, פתאום "מגלים את עצמם מחדש" לדבריהם. חלקם אף מתגרשים ומתחילים לחיות את חייהם כהומואים. אולם יהיו גם רבים מהם, שימשיכו לחיות את חייהם המסודרים לכאורה עם נשותיהם וימשיכו להפגש עם גברים אחרים בהחבא וישנאו את עצמם על כך עד ליומם האחרון. לעתים זה נובע מפחד משינוי או מהלחץ החברתי ההטרונורמטיבי הפועל עליהם ברמה שאינה בהכרח מודעת. ללא ספק, יש לכך השלכות פסיכופתולוגיות רבות.

להלן תיאור מקרה נוסף, שינסה להדגים את הטענות לעיל. זהו סיפורם של לי ושל א'. לי, בחור כבן 26, שלצורך פגישתו עם א' הגדיר עצמו גם הוא כסטרייט המעוניין להתנסות עם גברים. לי פגש בא', בחור כבן 28 והמגדיר עצמו סטרייט, באחד מאתרי ההיכרויות לגברים. א' סיים לא מזמן מערכת יחסים רצינית וארוכה עם בחורה וכעת הוא חש כי הוא מעוניין להתנסות מינית עם גברים. לדבריו של א', הנסיון המיני היחיד שיש לו עם בני מינו מסתכם ב"התחרמנות חד פעמית" עם שותפו לדירה כ-5 שנים קודם לכן, התנסות שעליה אמר ללי כי "היתה זוועה, ושאחריה לא רציתי יותר להתנסות עם גברים". כבר בטלפון, עוד לפני הפגישה ביניהם, הביע א' את חששו הכבד מהמפגש ואמר כי הוא לא בטוח ושאינו יודע אם בכלל הוא רוצה "להכנס לזה". החשש שלו היה חזק מאוד אך למרות החשש הוא ציין גם שתמיד היתה לו את המשיכה הזאת לבנים ושהוא רוצה להתנסות שוב בפועל. בסופו של דבר, למרות חששו הכבד א' ולי קבעו להפגש. א' הגיע לביתו של לי והיה נסער ביותר מההתרחשות. הוא שאל את לי איך הוא יכול להיות כזה רגוע. לי ענה שגם אם הוא מתנסה פעם אחת, אין זה עדיין אומר שהוא הומו, דבר שהרגיע את א', שכנראה חשש מאוד מתיוג עצמי שלו. לי מספר כי א' היה קצת נוקשה בתחילה. לאחר זמן מה הוא החל מלטף את א' ובשלב מסוים הם החלו להתנשק. לאחר מספר נשיקות מהוססות החלו נשיקות יותר סוערות וארוטיות. לי מספר כי הם שכבו פעמיים באותו המפגש וקבעו להפגש שוב בהמשך. יומיים לאחר המקרה, שלח א' SMS ללי ובו ציין כי אינו יכול להמשיך עם זה ושהוא לא רוצה להפגש שוב. למרות זאת, כשבוע לאחר מכן שלח א' SMS נוסף ללי והביע את רצונו להפגש שוב. לי

מספר כי הם נפגשו כמה וכמה פעמים, כשהם כבר לא רק עושים סקס, אלא גם יותר מדברים, שומעים מוזיקה או סתם נמצאים יחד. "א' שיחק איתי סוג של משחק גברי סטרייטי, מעין 'חיבוקים גבריים של טירונות' אבל הסקס עצמו היה מאוד מושקע ומאוד אינטימי ולא רק אפיזודה זריזה וקצרה", סיפר לי על הפגישות. אחרי כמעט חודשיים של פגישות שלח א' SMS שיש לו דייט עם בחורה ושהוא הולך לשכב איתה, "כמעין מנסה לבחון את תגובתי לעניין", מספר לי. "הוא אמנם נפגש איתה, אבל בהמשך נפגש גם איתי עוד מספר פעמים. באחת הפעמים שנפגשנו, ברגע של התעלסות רגשית שאלתי אותו אם זה לא מרגיש לו אינטימי מה שאנחנו עושים. א' ענה שכן, אבל שאצלו זה תמיד ככה, גם עם בחורות, ושהוא לא כל כך שונה אצלו בתחושות מגבר או מאישה, זאת למרות שבפעם ראשונה שבה התחרמנו הוא אמר לי שהוא מעולם לא חשב שזה יהיה ככה עם גבר, כזה רגשי ואינטימי". לי עוד הוסיף, כי "מה שאני לא בטוח הוא עד כמה יכול א' באמת להפתח אלי רגשית. אני כל הזמן בודק את זה, כי זה מה שחשוב לי בעצם וזה לא כל כך קורה בינתיים, לאחר כמעט שלושה חודשים בהם אנחנו נפגשים מפעם לפעם, בלי כל מחויבות או שיחה על מה שקורה ביננו". לי מספר כי א' אומר לו תמיד שהוא איש הסוד שלו ושאסור שאף אחד ידע מזה. עוד הוא ביקש מלי מספר פעמים שאם מישהו יראה אותם ברחוב אז הם צריכים להתעלם אחד מהשני כאילו אינם מכירים. "הוא אמר לי פעמים רבות שהוא לא יכול לחשוף אותי לעולם ושאני איש סודו", מספר לי. "א' אמר לי עוד מספר פעמים שאם נפסיק להפגש, הוא לא מתכוון שיהיה לו אף גבר נוסף במתכונת הזאת. הוא מעוניין רק בהתנסות, ואם זו תגמר הוא לא מעוניין יותר בקשר כלשהו עם גברים. למרות זאת הוא אמר גם, שתמיד הוא ירגיש את הצורך הזה גם לגבר אבל הוא שחושש מהנטיה ושהוא רוצה להתחתן עם אישה ואולי מדי פעם לשכב עם גברים כשיתעורר בו הצורך". כשהשווה לי את היצר לבגוד עם גבר ועם אישה אמר לו א' – 'אתה לא יודע שזה לא אותו דבר?'"

בסיפורו של א' אנחנו יכולים לראות בבירור את הפער בין הידיעה העצמית על עצם המשיכה המינית לגברים לבין ההתנסות בפועל בה, וכמון כן את החשש הכבד שהדבר מעורר והפחד מתיגו עצמי כ"הומו" אם יתנסה בכך. אפשר גם לחוש בלחץ העצום שמופנם בחווייתו של א' והיא להתחתן עם אישה כפי ש"מצווה" הנורמה הטרונומטיבית. ההתמודדות עם המשיכה לבנים לא תהיה מבחינתו כבגידה באישה, אלא משהו אחר, כמעין פתרון שיאפשר לו, לדידו, להנות משני העולמות. אך האם לא ישלם א' מחיר רגשי כבד עקב כך? האם לא יגרום סבל עז ומיותר לאותה אישה שתהיה איתו ולאותם ילדים שיוולדו להם, אם ביום מן הימים לא יוכל לספק את משיכתו

לגברים בהחבא? מה יהיה אז עליו, אם בשנות ה-30 או ה-40 לחייו יבין שכל חייו הדחיק והכחיש את הדבר שרצה בו באמת? שאלות אלו ואחרות נותרות פתוחות.

אעבור לתאר מקרה אחר, סיפור חוויית ההשפלה של ג' מסביבתו, עקב היותו בארון. ג' מספר, שעבד בחברה טכנולוגית בתקופה שעוד היה עמוק בארון. הוא היה יוצא לאכול צהריים עם חבריו לעבודה ואחד מהם תמיד היה מעיר הערות הומופוביות ואומר כמה שהומואים הם סוטים ומגעילים, תוך שהוא קורא בכינוי הגנאי faggots בלגלוג וזלזול אך גם תמיד עם חיוך שובבי, שיבינו שהוא מאוד נחמד ואומר את הדברים כביכול בהומור ציני. חוויה זו היתה משפילה וקשה ביותר עבור ג', שהיה בארון והתקשה להתמודד עם מיניותו. לג' לא היו את הכוחות הנפשיים לומר איזה מילה שתעמיד את ההומופוב במקומו, מחשש שהדבר יתייג אותו מיד כהומו בין חבריו לעבודה. ישנם כמובן גם הטרוסקסואלים רבים שיזדעקו מול אמירות הומופוביות והיו מעמידים את ההומופוב במקומו. הטרוסקסואל הבטוח במיניותו ושאינו הומופוב לא היה חושש לומר משהו, גם אם בעקבות כך היו חבריו לעבודה מלגלים עליו שהוא "מגן" על הומואים כי הוא הומו בעצמו. אך ג' היה מצוי בחרדה, שאם יאמר משהו יתפרש הדבר כי הוא הומו. חרדתו הביאה אותו לספוג את בשקט את העלבון ולתת לו לכרסם אותו מבפנים.

סביר להניח כי איש זה מעבודתו של ג' כנראה לא פגש מימיו הומו, או שאולי פגש ולא זיהה (שכן, רחמנא ליצלן, הומואים אינם בעלי קרניים). על כל פנים, הסטטיסטיקות מראות שמרבית ההומופובים מרככים את עמדותיהם לאחר שמישהו קרוב להם יוצא מהארון, או לאחר שהם מכירים אדם שהוא הומו ורואים בו לא רק "תווית" של הומו, אלא גם אדם כמכלול. אחת הבעיות של ההומופוביה החברתית היא "הצרת" אישיותם של הומואים לכדי הנטיה המינית, שממנה רואים כנובעת או שבה מתמצה כל האישיות. לחילופין, יש הטוענים שהומופוביה המוחצנת ביתר שאת מעידה לרוב על תשוקות הומוארוטיות מודחקות. אין זה הכרח כמובן ויכולות להיות להומופוביה סיבות שונות, אולם ניתן למצוא גברים רבים, שבאורו של יום יצהירו הצהרות הומופוביות על מנת לשלול כל מחשבה עליהם בעיני הסביבה או בעיני עצמם כי הם נמשכים גם לגברים ולתקף את עצמם כסטרייטים מוחלטים, אך בלילות הם יחפשו גברים כדי לעשות איתם סקס מזדמן בכל מקום אפשרי, כשלאחר מכן יחזרו הביתה לנשותיהם, לילדיהם ולמשפחתם אף בלא לראות בכך בגידה. יתר על כן, על בגידה עם אישה אחרת הם לרוב ייסרו את עצמם הרבה פחות מאשר על "חוסר בגידה" עם גבר אחר. אין ספק, חיקה החם של הנורמליות ההטרוסקסואליות המדומה מתגלה כאן במערומיו, תרתי משמע. אותם גברים ירגישו לרוב גועל פנימי עצום ושנאה עצמית ותהומית על הסוד הגדול והנורא. הדבר הזה, כיוון שהוא סוד גדול

בחייהם, מועצם ועם הזמן הולך ותופס נפחים גדולים יותר בתוך העצמי שלהם וגורם לסבל פנימי רב, שללא ספק אף מתורגם לפסיכופתולוגיות שונות. מכיוון אחר, ייתכן המצב כי זו הדרך של אותו אדם לשמור על עצמו בעיני עצמו כסטרייט, אך לא להיות ישר עם עצמו ולא להתמודד עם האמת על עצמו, שאותה הוא יודע, ושאליו היא מרה עבורו או שקשה לו להכיר בה, אולם מעדויות של אלו שבחרו לעשות כך ולהיות ישרים עם עצמם, עולה כי לאורך הזמן הם חוו דווקא שחרור והקלה גדולה ולו רק בשל העובדה שהדברים הפסיקו להעשות בשקר ותחת תחושות אשמה, בושה, גועל ודחייה עצמית. עצם השבר העצום שיכול לגרום דבר כזה בחוויית העצמי יכולה להעיד על עוצמתו של המכבש החברתי החודר עד לנימי חוויותיו הפרטיות של הפרט, שהפנים וינק משחר ילדותו את ההטרסקסואליות כדבר הבלעדי הראוי, הנכון, התקין, הנורמלי והרצוי. לכן, כפי שכבר הדגשתי מספר פעמים, לא ניתן לנתק את אופני ההתייחסות הפסיכואנליטית להומוסקסואליות גם משאלות על מיצוב ההומוסקסואליות בחברה ואיך שמיצוב זה משפיע על הפרט גם ברבדים, שאינם בהכרח מודעים.

ובכן, כפי שאנו רואים פעם נוספת, לחברה וליחסה להומוסקסואליות יש משקל לא מבוטל ולעתים אף מכריע בעיצוב חוויותיהם ותפישתם העצמית של החווים משיכה חד מינית, מה שיכול להוביל להשלכות עמוקות ורבות למהלך חייהם התקין, בין אם יפתחו נטיה חד מינית מובחנת ושיגדירו עצמם הומואים אך ישארו בארון וישנאו את עצמם בכל רגע ובין אם יעדיפו להכחיש ולהדחיק את רצונם האמיתי ויתפשרו עם ערכי החברה ההטרונורמטיבית ויחפשו קשר זוגי עם אישה בבגרותם.

גישתו של גרין לגדילה בהחבא

במאמרו, מבקש גרין⁵⁶ להתיר ולשחרר מההומוסקסואליות את הפתולוגיזציה, שרווחה רבות בשיח הפסיכואנליטי. הוא עוזר להבהיר ולהאיר את התהליך בו מגלה אדם את משיכתו המינית הראשונית לבני מינו, את היותו הומו ואת מציאת הכוח וההבנה לחיות חיים אותנטיים עם ידע-עצמי מסוג זה. בגישתו של גרין ישנה מלכתחילה הפחתה בחשיבות העיסוק בחקר האטיולוגיה של ההומוסקסואליות עצמה ולמעשה העניין הזה אינו בהכרח כה רלוונטי עבור הסובייקט ההומו על מנת לחיות את חייו. ההתבגרות והגדילה בהחבא, טוען גרין, מביאות לידי תחושות פנימיות של בושה, אשמה וחוסר ערך עצמי. גרין מתאר איך מרגיש גבר הומו כשהוא יוצא מהארון ונותן לאחרים לדעת מי הוא. לטענתו קיימת חרדה גדולה לפני כן, הנובעת מתוצאה אפשרית של דחיה

---

⁵⁶ Green (2003).

ופירוד מחברים קרובים, משפחה או אנשים אהובים קרובים. לטענתו, אין ההומוסקסואליות סינדרום קליני מונוליטי וכשלעצמה אינה מרמזת לפתולוגיה. אולם, ההבנה של אדם את נטייתו המינית מעוררת חרדה כה גדולה, בושה, נסיגה של העצמי ותחושות נחיתות, שהם אלו שיכולים להביא לידי פסיכופתולוגיות רבות ושונות.⁵⁷

במצב עניינים שכזה, מטרתו של טיפול פסיכואנליטי לא תהיה עוד סוג של טיפול המרה זה או אחר, אלא הטיפול יקבל משמעות שונה לחלוטין ויתרכז בנסיון לעזור למטופל לפתח את עצמיותו ולאפשר לו להכילה, לקבלה ולהבינה גם בתוך הקשרים רחבים יותר של החיים ביחס לאנשים אחרים. זאת ניתן לעשות על ידי פיתוחו של נרטיב התפתחותי אישי, שיאפשר למטופל לדעת היכן הוא היה כדי שיוכל לדעת טוב יותר להיכן הוא רוצה ללכת וכיצד לעשות זאת. מעבר לכך מנסה גרין לחפש את הדרך לעזור להמואים להבין הן את השוני והן את הדמיון שבעולמם הפנימי החווייתי מול זה של אחרים, זאת על מנת לעורר את החוויה של "היות מובן על ידי אחרים", שהיא חוויה חדשה שלרוב היתה נעדרת מחייו של הומו שגדל בהחבא בזמן התבגרותו. ההפנמה העמוקה והעקבית של תהליך כזה של התכחשות לרגשות האמיתיים שצצים ועולים יכולה להביא למצב בו הכחשת הרגשות הופכת להיות פתולוגית עד כדי חוסר יכולת ליצור קשרים רגשיים עמוקים בין גברים. על מנת ליצור קשרים אלו בין שני גברים על הומואים לעבור תהליך שכמוהו ממש כסוג של "למידה מחדש" על מנת לאפשר קיומו של מרחב אמיתי ואינטימי רגשית בו מצויים שני גברים. מצב זה קשה יותר, שכן גברים ככלל נוטים יותר להדחיק את רגשותיהם ומתקשים יותר באינטימיות. לכן, כאשר מדובר בקשר אינטימי בין שני גברים, המצב לעתים קשה יותר בהגעה לאינטימיות, שהכמיהה אליה מצויה בבסיס חווית הומואים את עצמם. במצב כזה, יאפשר טיפול גם את ההיתכנות לקשירת קשרים אינטימיים ורגשיים, שלא הושגו קודם לכן ושיש להם שורשים מוקדמים באותן כמיהות מוקדמות שלא סופקו.⁵⁸

גרין מעוניין למפות מרחב פסיכואנליטי אותנטי בו הוא יוכל לחתור ליתר הבנה של המטופל. שכן, אדם כזה שבעברו גדל בהחבא יכול להרגיש שונה בעולמו הפנימי מאחרים וכן מתעוררת בו לאורך זמן גם חוויה של "היות לא מובן" או "היות לא אותנטי" ביחסיו עם אחרים. גרין טוען כי הגדילה כהומו בתרבות הטרנסקסואלית עם הורים הטרנסקסואלים יכולה למנוע מהילד התנסות החשובה להתפתחותו והיא החוויה של שיקוף עצמו. זה חשוב, שכן על מנת שעצמי בריא יתפתח ההורה חייב לתת לילד תחושה בסיסית של אישור של עצמו, מה שמתקשה להתקיים במצב כזה.

⁵⁷ Ibid, p. 182.

⁵⁸ Ibid, pp. 182-184.

כאשר הילד לא מקבל שיקוף שכזה, הוא יחווה תחושות בושה עזות ומבוכה לנוכח צרכיו אלו. במקום לקבל שיקוף עבור מה שהוא, הוא מקבל את המסר שמה שהוא ומה שהוא מרגיש אינו מקובל. כך הוא לומד מגיל צעיר מאוד שאין הכרה במה שהוא, ומה שהוא למעשה אינו רצוי. חוויית הגדילה בהחבא והחבאת חלק גדול מחוויית העצמי אף פוגמת ביכולתו של האדם להגיע לידע עצמי אותנטי על עצמו, שכן ההתחבאות פוגעת ביחסיו של הפרט עם עצמו ולא מאפשרת חוויית עצמי אותנטית ובריאה גם ברבדי עצמי נוספים. מי שגדל בהחבא למד בעצם כי עליו להיות משהו או מישהו אחר, מה שיכול להביא לפוטנציאל התפתחותו של עצמי כוזב ולפיצול בעצמי⁵⁹.

לצורך הדגמה של חוויית הגדילה בהחבא, אפשר לחשוב לרגע על ההבדל בין שני נערים מתבגרים. האחד, אינו נמשך כלל לבני מינו והעניין כלל אינו מעסיק אותו. הוא פוגש נערה בת גילו שמוצאת חן בעיניו ומתחיל איתה. לשמחתו היא גם נענית לחיזוריו והם יוצאים יחד זמן מה, אולי הם אף יחזיקו יד ביד כשהם הולכים ברחוב או יתחבקו על הספסל בגינה הציבורית בצהריי היום. הנער מספר לחבריו בבית הספר על חברתו ואף מספר זאת בארוחת הערב גם למשפחתו, שמביעים שמחה והתעניינות. לעומתו, נער אחר, שנמשך לבני מינו פוגש בחור שמוצא חן בעיניו. אין זה משנה היכן הוא פוגש אותו, בראש ובראשונה הוא לא ימהר "להתחיל" איתו מחשש לפחד מה יהיה, האם הבחור הזה בכלל מעוניין בבחורים והתוצאות של נסיון אפשרי לא מוצלח כזה מרתיעות אותו מראש. הוא מונע על ידי הפחד שבסיס חווייתו את משיכתו המינית. לגשת אל הבחור השני מיד "יחשוף" אותו. מלבד זאת אין הוא בטוח כלל אם הבחור השני מתעניין בבנים אחרים, מחשבה שכלל לא תעלה אצל הנער הנמשך לבנות. גם אם הוא מתגבר על הקושי והפחד הראשוניים (כמו למשל אם הכיר את הנער במסגרת כלשהי של קבוצת נוער של מתבגרים הומואים או "מרחב מוגן" אחר), עדיין סביר שלחבריו בבית הספר לא יספר על כך. ללכת ברחוב ביחד יד ביד זו פנטזיה עבורו וחלום רחוק ולספר על הבחור למשפחתו בארוחת הערב זו אפילו לא אופציה. במקום כל אלו, עסוק הנער כל הזמן בחשש מה יהיה אם יראו אותם ביחד, אם יחשדו או יזהו. מה יהיה אם יראה אותו מישהו מוכר וישאל אותו מיהו הבחור? מה יהיה אם ישמעו את שיחת הטלפון ביניהם? גם שיחות הטלפון הופכות חשאיות, וכל חוויית השמחה של היות יחד הופכת לחווייה של הסתרת יחד בפחד שמא יגלו.

דוגמה זו ממחישה אולי במעט את קצהו של הקרחון של המשמעות של לגדול בהחבא. כמוה ישנן דוגמאות רבות אינספור המתרחשות במציאות חיייהם של נערים ונערות רבים מדי יום ביומו. הם גדלים בהחבא ופחדים שהסביבה תראה אותם כפי שהם, או שעצמיותם תחשף. הדבר הזה מביא

Ibid.⁵⁹

לידי החשכת העצמי ונסיונות תמידיים לטשטוש עקבות. מדוגמה זו אפשר, אולי, ללמוד משהו על החוויות המעצבות של ההתחבאות, איתן יאלץ בהמשך אותו נער להתמודד כאשר יגיע לבגרותו. הגדילה בהחבא גורמת לאותו נער מתבגר לחוש רגשי אשמה, בושה וחוסר קבלה עצמית המתקפות את עצמן שוב ושוב במהלך התבגרותו. ילד-נער, הגדל בסביבה בה הוא מרגיש שעליו להסתתר ולהסתיר את האני האמיתי שלו, מכיוון שאין זה ראוי להיות כפי שהוא, ילמד בהמשך גם להפנים את אותה ההומופוביה החברתית והדעות הקדומות על מה שהוא חושב שהיא הומוסקסואליות. חוויות אלו של אי קבלה בסיסית של המשיכה המינית והבעיות הנובעות ממנה, הופכות להיות קרקע וכו' לצמיחתן של פסיכופתולוגיות אפשריות שונות בהמשך חייו. בהנחה שמיצובה החברתי של ההומוסקסואליות היה זהה לזו של ההטרוסקסואליות, סביר שהטענה בדבר הגדילה בהחבא היתה מאבדת ממידת הרלוונטיות שלה, שכן במצב בו היתה מתקבלת בטבעיות הנטייה החד מינית, כמו זו הדו מינית, כחלק מהמגוון הרחב של המיניות האנושית, לא היתה סיבה להחבאה ולא היה בכך כל עניין מיוחד.

סיכום

ראינו אופנים פסיכואנליטיים שונים דרכם ניתן להסתכל ולבחון את ההומוסקסואליות. ניתן לומר כי מה שעולה מהדברים הוא שהעמדות בפסיכואנליזה כלפי הומוסקסואליות עברו תהליכים דומים לעמדה הכללית כלפי הומוסקסואליות בחברה הכללית וכי ללא ספק מושפעת גם הפסיכואנליזה מערכים חברתיים ותרבותיים שונים, כשהיא לא חפה גם מהנחות יסוד על ההומוסקסואליות המעצבות את האופן בו היא נתפשת. למעשה, לא קיים עקרון פסיכואנליטי אשר רואה הומוסקסואליות כפתולוגיה וגישה כזו היא תוצר של הקשרים חברתיים תרבותיים ולא דווקא תוצר של התיאוריה עצמה.

ראינו גם כי הומוסקסואליות, למרות שכביכול היא לא יותר מאשר נטייה ומשיכה מינית וחוויה אישית של הפרט, יש לה השלכות חברתיות רבות שהנטייה עצמה נתפשת לרוב לאורן של השלכות אלו. מאחר וראינו כי בדיון על הומוסקסואליות ופסיכואנליזה לא ניתן לנתק את ההקשרים החברתיים תרבותיים, אפשר אולי ללכת צעד נוסף ולטעון כי בעצם הפתולוגיה האמיתית שאיתה יש להתמודד היא ההומופוביה, זו הרואה בהומוסקסואליות דבר שיש לשנותו, לגנותו, להוקיעו ולהעלימו. נראה שיש צורך להמשיג ולהגדיר גם את ההומופוביה כפתולוגיה חברתית בכלים פסיכואנליטיים, אך טיפול בהומופוביה ממילא אינו יכול להיות פרטני בלבד, אלא הוא צריך

להיות מושרש באבני הבסיס של החברה, בחינוך ובתרבות. אם כך יהיה הדבר, אין ספק שרמות ההומופוביה יפחתו, ואולי יבוא היום בו הומוסקסואליות באמת כבר לא תהיה דבר נוסף מעבר לנטיה מינית, להעדפה, למינו של האדם שרוצה אדם אחר לאהוב, ואיתו לקיים קשרים אינטימיים, רגשיים ומיניים. במצב כזה גם לא יצטרך אף אחד לגדול בהתבגרות, ולסבול מפרד ומדיכוי עצמיותו הוא.

גם במדינות נאורות יחסית בהן יש להומואים ולסביות זכויות חלקיות עדיין קיימת כיום ההומופוביה קשה מבחינה חברתית, ההומופוביה המצויה בליבו, במחשבתו ובנפשו של אדם. עדיין רחוק מאוד היום בו ההומופוביה תעלם מהעולם, וכל עוד זה לא יקרה, תמשיך כנראה הנטיה המינית להמצא גם בשדה החברתי, התרבותי והפוליטי ולא להיות רק בשדה הפרטי. שכן, כאשר אדם חווה בעצמו את נטייתו ומשיכתו החד מינית, נפגשים אז למעשה שני העולמות. זה הפרטי וזה החברתי-תרבותי על כל אופני התייחסותו אל ההומוסקסואליות. מפגש כזה, כפי שראינו, יכול להיות לעתים טראומטי שמביא להתכחשות עצמית.

כעת אפשר לחזור ולהסתכל בתמונה שבעמוד השער, תמונה המנקזת לתוכה ההומופוביה ושנאה. את המלה "הומוסקסואליזם" שבשליטים הנישאים שם, אפשר להמיר במלה "הומופוביה". את השנאה, מלכתחילה רצוי להותיר בחוץ. בסופו של דבר מדברים אנו על אהבה לכל דבר. שנאת הומואים כמוה כשנאת אהבה וכמוה כמיזנתרופיה לכל דבר. אוי לאיש אשר ישנא שניים הבוחרים לאהוב, רק בשל עניין שולי כל כך, כמו העובדה ששניהם בני אותו המין.

*"כשאני משתמש במילה", אמר המפטי דמפטי בנימה של בוז ניכר,
"מובנה הוא בדיוק המובן שבו אני בוחר בשבילה – לא פחות ולא יותר".
"השאלה היא", אמרה אליס, "אם אתה יכול לכפות על מילים מובנים
כל כך רבים ושונים".
"השאלה היא", אמר המפטי דמפטי, "מי כאן האדון – זה הכני".⁶⁰*

⁶⁰ מתוך: קרול, לואיס. אליס מבעד למראה ומה אליס מצאה שם. תרגמה: רינה ליטוויץ, תל אביב, הספרייה החדשה, הקבוץ המאוחד, סימן קריאה, 1999, עמ' 110-109.

ביבליוגרפיה

- אבלוב, הנרי. "פרויד, הומוסקסואליות גברית והאמריקאים", בתוך: **תת תרבות**, גליון 1, קיץ 1995, עמ' 65-71. (תרגום: יאיר קדר ואלון הראל) מופע המקור של המאמר:
Abelove, Henry. "Freud, Male Homosexuality and the Americans", in: **Dissent**, Vol.33, No.1, 1985-1986.
- פוקן, מישל. **תולדות המיניות, כרך I. הרצון לדעת**. הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1996.
- פרויד, זיגמונד. **שלוש מסות על התיאוריה של המיניות (1905)**. בתוך: **מיניות ואהבה**. הוצאת עם עובד, 2002.
- Bayer, Ronald. **Homosexuality and American Psychiatry. The Politics of Diagnosis**, Basic Books, Inc., Publishers, New York, 1981.
- Drescher, Jack. "I'm Your Handyman: A History of Reparative Therapies", in: **Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy**, Vol.5, No.3/4, December 2001.
- Friedman, Richard C. and Downey, Jennifer I. "Psychoanalysis and the Model of Homosexuality as Psychopathology: A Historical Overview", in: **The American Journal of Psychoanalysis**, Vol.58, No.3, 1998.
- Green, James A. (Ph.D., Psy.D). "Growing Up Hidden: Notes on Understanding Male Homosexuality", in: **The American Journal of Psychoanalysis**, Vol.63, No.2, June 2003.
- Mitchell, Stephen A. (Ph.D.). "The Psychoanalytic Treatment of Homosexuality. Some Technical Considerations", in: **Studies in Gender and Sexuality**, Vol.3, No.1, 2002. (First Published in the **International Review of Psycho-Analysis**, Vol.8, 1981).